

АНОТАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

I курс

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Історія та культура України

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання Українська

Семестр: 1

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: сформувати системне уявлення студентів про провідні, визначальні тенденції розвитку української історії та її взаємозв'язок з головними тенденціями розвитку культури.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Доцивілізаційна, середньовічна, ранньомодерна та нова історія культура України

Тема 1. Первісна історія та перші державні утворення на території України.

Походження українського етносу. Держава Київська Русь. Галицько-Волинське князівство.

Тема 2. Україна у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Хмельниччина (1648–1657 рр.) Україна: доба “Руїни” (друга половина XVII ст.) Соціально-економічне та політичне становище України у XVIII ст.

Тема 3. Україна в XIX – на початку XX ст.

Тема 4. Культура України з найдавніших часів до кінця XIV ст.

Тема 5. Культура України XV – початку XX ст.

Модуль 2. Новітня історія та культура України.

Тема 6. Українська революція 1917–1920 рр.

Тема 7. Україна між двома світовими війнами. Україна в Другій світовій війні.

Тема 8. Особливості розвитку України у 1950-х – 1991 рр.

Тема 9. Культура України 1914 – 1964 рр.

Тема 10. Культура України 1964 – 1991 рр. Незалежна Україна.

Вид семестрового контролю: екзамен – 1 семестр

Рекомендована література

1. Аркас М. Історія України-Русі. – К., 1990.
2. Баженко В. Г. Історія України. – К., 2005.
3. Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до двадцятого століття: [Навч. посібник]. – К., 1996.
4. Історія України XX – початку XXI століття / [за заг. ред. акад. НАН України В. А. Смоляк; Навч. посібник]. – К., 2004.
5. Історія української культури. – У 5-ти т. – К., 2000. – Т. 1-5.
6. Кордон М.В. Історія української культури: Навч. посіб. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 336 с.
7. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 576 с.
8. Богуцький Ю. П., Андрущенко В.П., Безвершук В.О., Новохатько Л.М. Українська культура в європейському контексті. – К.: Знання, 2007. – 679 с

Internet джерела:

1. www.lnu.edu.ua/istoryky/ - Інститут історичних досліджень/
2. www.istpravda.com.ua - журнал "Історична правда".
3. www.nbuv.gov.ua/ - Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського
4. Історія української культури. – Режим доступу : http://buklib.net/index.php?option=com_jbook&catid=183
5. Лекції з історії української культури. – Режим доступу : <http://bestreferat.ru/referat-43793.html>
6. Офіційний веб-сайт Інституту історії України НАН України. – Режим доступу : <http://www.history.org.ua>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Іноземна мова (англійська)

Статус дисципліни: нормативна

Мова навчання: англійська

Семестр: 1 - 4

Кредити ЄКТС 5

Програмні результати навчання: формування необхідної комунікативної спроможності в сферах базового та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах, навичок практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі представленої тематики, оволодіння іноваційно-комунікативними технологіями.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Personal Profile. Typical Friends. The expat files. He still lives with his parents. Tour group. Houseswap. Pennsylvania Avenue. **It's an Amazing World!** Miracle diets? Rice. Fussy eaters. Eat out. Traffic jam. Follow that car! Let's take the bus. A good impression. Body moving.

Making contact. Neighbours. School days. Irish schools. Red faces. Which school? Flatmates. Another country. Home town. **Global issues.** Rising stars. Hard work. Job selection. The recruitment agency. The futurological conference. Space tourists. Help! Great ideas. What's on.

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр, екзамен – 4 семестр

Рекомендована література:

1. Straightforward Elementary. Student's book, L., Macmillan Publishers Limited.- 2010 – 160 p.
2. Straightforward Elementary. Workbook, L., Macmillan Publishers Limited.- 2010 – 96 p.
3. Straightforward Pre-Intermediate. Student's book, L., Macmillan Publishers Limited.- 2009 – 160 p.
4. Straightforward Pre-Intermediate. Workbook, L., Macmillan Publishers Limited.- 2008 – 95 p.
5. R. Murphy. Essential Grammar in Use. – Cambridge University Press. – 259 p.

Internet джерела:

1. <http://www.macmillanenglish.com>
2. <http://www.pearsonlongman.com>
3. <http://www.multitran.com> - словник он-лайн
4. <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/> - BBC Learning English

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Українська мова (за професійним спрямуванням)

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання Українська

Семестр 2

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» спрямована на систематизацію знань про українську мову та формування професійно зорієнтованих умінь і навичок досконалого володіння українською мовою у професійній сфері відповідно до сучасних вимог.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни: 1) Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного мовлення; 2) Професійна комунікація; 3) Наукова комунікація як складова фахової діяльності.

Вид семестрового контролю: екзамен -2 семестр.

Рекомендована література

1. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Книж XXI, 2006.
2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. – К.: ВЦ "Академія", 2007.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник / З.Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Коравела, – 2008.
4. Шевчук С. В. Українська мова професійного спрямування: підручник / С. В. Шевчук, І.В. Климова. – К.: Алерта, 2010.
5. Жовтобрюх В.Ф. Культура мови вчителя: Курс лекцій. / В.Ф. Жовтобрюх, О. Г. Муромцева. – Харків: Гриф, 1998.
6. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради / О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 1999.

Internet джерела:

1. Класифікація нормативних документів Україна – [http: /](http://)
2. Мова ділових паперів. – [http: /](http://)

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Загальна цитологія та гістологія

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання: Українська

Семестр: 1

Кредити ЄКТС: 6

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основні методи досліджень клітин і тканин; будову клітини прокариотів і еукаріотів; особливості будови і функції поверхневого апарату клітини, цитоплазми та її структурних компонентів; функціональні клітинні системи та процеси, що в них локалізовані; будову і біологічну роль ядра та хромосом; мати уявлення про класифікацію, розвиток, функції, мікроскопічну будову і місце різних груп тканин в організмі тварин і людини; мікроскопічну будову окремих органів та систем.

Вміти: користуватися світловим мікроскопом; володіти методиками виготовлення мікропрепаратів та їх аналізу; розпізнавати на електронограмах складові клітини; уміти працювати з атласами, практикумами, науковою і навчальною літературою; застосовувати набуті знання для майбутньої професійної діяльності.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Будова клітини та методи її вивчення.

Змістовний модуль 1. Вступ. Клітинна біологія як основа сучасних біологічних знань.

Змістовний модуль 2. Форми існування життя. Поверхневий апарат клітин.

Змістовний модуль 3. Цитоплазма та її компоненти.

МОДУЛЬ 2. Спадковий апарат клітини. Основні процеси життєдіяльності та

диференціації клітин. Змістовний модуль 4. Клітинний цикл та спадковий апарат клітини.

Змістовний модуль 5. Основні процеси життєдіяльності і диференціації клітин.

МОДУЛЬ 3. ЗАГАЛЬНА ГІСТОЛОГІЯ. Змістовний модуль 6. Тканини.

МОДУЛЬ 4. СПЕЦІАЛЬНА ГІСТОЛОГІЯ. Змістовний модуль 7. Спеціальна гістологія.

Вид семестрового контролю: екзамен – 1 семестр.

Рекомендована література:

1. Алмазов И. В. Атлас по гистологии и эмбриологии / И. В. Алмазов, Л. С. Сутулов – М.: Медицина, 1978. – 543 с.
2. Гістологія, цитологія та ембріологія. У 3 кн.. – кн. 1: Цитологія і загальна ембріологія: навч. посіб. / Е.Ф. Барінов, Ю.Б. Чайковський, О.Г.Ніколенко та ін.; за ред. Е. Ф. Барінова, Ю. Б. Чайковського. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 216 с.
3. Загальна цитологія та гістологія / Дзержинський М. Е., Скрипник Н.В., Островська Г.В. та ін. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2010.– 575 с.
4. Луцик О.Д. Гістологія людини / О. Д. Луцик, А. Й. Іванова, К. С. Кабак – Львів: Мир, 1993. –398 с.
5. Новак В. П. Цитологія, гістологія, ембріологія / В. П. Новак, М. Ю. Пилипенко, Ю. П. Бичков – К.: ВІРА-Р, 2001. –288 с.
6. Посібник до лабораторних занять із курсу «Загальна цитологія і гістологія» / упорядники: Дзержинський М. Е., Гарматіна С. М., Данилова О. В. – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 259 с.
7. Трускавецький Є. С. Цитологія / Є. С. Трускавецький – К.: Вища школа, 2004. – 254 с.
8. Трускавецький Є. С. Гістологія з основами ембріології / Є. С. Трускавецький, Р. К. Мельниченко – К.: Вища школа, 2005. – 327 с.
9. Ченцов Ю. С. Введение в клеточную биологию: Учебник / Ю. С. Ченцов, 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Академкнига, 2004. – 495 с.

Internet джерела:

<http://health-ua.com/parts/gistology>; <http://immunologia.narod.ru/>;

<http://meduniver.com/Medical/Book/2.html> ;

<http://www.histol.chuvashia.com/tables/000-ru.htm>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Ботаніка

Статус дисципліни: цикл професійної підготовки. Нормативна (обов'язкова) частина

Мова навчання Українська

Семестр 1, 3 – 4.

Кредити ЄКТС 12,0

Програмні результати навчання:

- Розуміє основні терміни, концепції, принципи, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.
- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Може демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Здатний застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. «Рослинна клітина»

Змістовий модуль 1.1. «Ботаніка – наука про рослинний світ»

Змістовий модуль 1.2. «Будова рослинної клітини»

Модуль 2. «Тканини рослин»

Змістовий модуль 2.1. «Рослинні тканини. Твірні тканини»

Змістовий модуль 2.2. «Покривні тканини. Механічні тканини»

Змістовий модуль 2.3. «Провідні, основні та видільні тканини»

Модуль 3. «Вегетативні органи рослин»

Змістовий модуль 3.1. «Корінь»

Змістовий модуль 3.2. «Пагін»

Модуль 4. «Розмноження рослин. Генеративні органи рослин»

Змістовий модуль 4.1. «Розмноження рослин»

Змістовий модуль 4.2. «Квітка. Суцвіття»

Змістовий модуль 4.3. «Насіння і плоди»

Модуль 5 «Філогенез рослин»

Змістовий модуль 5.1. «Еволюція тканин і органів рослин»

Модуль 6. «Екологічні особливості рослин»

Змістовий модуль 6.1. «Екологічні групи рослин»

Змістовий модуль 6.2. «Життєві форми рослин»

Модуль 7. Ціанобактерії та Водорості

Змістовий модуль 7.1. «Сучасна систематика рослин»

Змістовий модуль 7.2. «Систематика водоростей»

Модуль 8. Гриби

Змістовий модуль 8.1. «Відділи Хітридіомікотові, Зигомікотові, Аскомікотові та Базидіомікотові гриби»

Змістовий модуль 8.2. «Ліхенізовані гриби або Лишайники»

Модуль 9. «Вищі спорові рослини»

Змістовий модуль 9.1. «Підцарство Вищі спорові рослини. Відділ Мохоподібні»

Змістовий модуль 9.2. «Відділи Плауноподібні, Хвоцеподібні, Папоротеподібні»

Модуль 10. «Відділ Голонасінні»

Змістовий модуль 10.1. «Голонасінні рослини. Викопні класи: Насінні папороті та Бенетитові. Класи Саговникові, Гнетові, Гінкгові».

Змістовий модуль 10.2. «Клас Хвойні»

Модуль 11. «Відділ Покритонасінні. Клас Дводольні»

Змістовий модуль 11.1. «Відділ Покритонасінні. Клас Дводольні. Підкласи Магноліїди, Ранункуліди, Каріофіліди, Гамамеліди».

Змістовий модуль 11.2. «Підкласи Діленіїди, Розиди, Ламіїди, Астериди»

Модуль 12. «Клас Однодольні або Ліліопсиди»

Змістовий модуль 12.1. «Клас Однодольні. Підклас Ліліїди»

Змістовий модуль 12.2. «Підкласи Алісматиди, Арециди, Триуриди»

Вид семестрового контролю: залік - 3 семестр, іспит – 1 семестр, іспит – 4.

Рекомендована література

1. Астахова Л.Є. Ботаніка в таблицях і схемах: Посіб. для учн. загальноосвіт. навч. закл., абітур. та вчит. / Л.Є. Астахова, Д.А. Гарбар, Г.Є. Киричук / [за заг. ред. Киричук Г.Є.] – 2-ге вид., випр. та доп. – Житомир, 2012. – 272 с.: іл.
2. Киричук Г.Є. Ботаніка (морфологія рослин) в таблицях та схемах: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Г.Є. Киричук, Н.М. Корнійчук, Ю.С. Шелюк та ін. – Житомир, 2012. – 242 с.: іл.
3. Костіков І. Ю. Ботаніка. Водорості та гриби / І. Ю. Костіков, В. В. Джаган. – К.: Арістей, 2006. – 350 с.
4. Нечитайло В. А. Ботаніка. Вищі рослини. / В. А. Нечитайло, Л. Ф. Кучерява – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 432 с.
5. Стеблянка М.І. / Ботаніка. Анатомія і морфологія рослин: навч. посібник / Стеблянка М.І., Гончарова К.Д., Закорко Н.Г. – К.: Вища шк., 1995. – 384 с.

Internet джерела:

1. <http://www.twirpx.com/files/biology/botany/bryology>
2. <http://www.bibliolink.ru>
3. <http://botanika.su>
4. <http://www.botany.kiev.ua/journals.htm>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Зоологія

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання: Українська

Семестр: 1, 2 семестри

Кредити ЄКТС: 5

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: характерні особливості організації, розвитку, екології, поведінки, життєвого циклу представників фауни безхребетних, їх різноманітність та принципи класифікації, походження і еволюцію.

Вміти: володіти методикою вивчення внутрішньої та зовнішньої будови різних безхребетних тварин, розпізнавати характерні особливості їх поведінки, мати навички роботи з мікропрепаратами, визначниками.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Вступ. Підцарство найпростіші. Тип Губки. Тип Кишковопорожнинні.

Змістовний модуль 1.1. Вступ. Підцарство Найпростіші.

Змістовний модуль 1.2. Тип Губки. Тип Кишковопорожнинні.

МОДУЛЬ 2. Черви.

Змістовний модуль 2.1. Тип Плоскі черви.

Змістовний модуль 2.2. Тип Круглі черви. Тип Кільчасті Черви.

МОДУЛЬ 3. Тип Молюски.

Змістовний модуль 3.1. Тип Молюски.

МОДУЛЬ 4. Тип Членистоногі. Тип Голкошкірі.

Змістовний модуль 4.1. Тип Членистоногі.

Змістовний модуль 4.2. Тип Голкошкірі.

Рекомендована література:

1. Щербак Г.Й., Царічкова Д.Б., Вервес Ю.Г. Зоологія безхребетних у 3-х кн.-К.: Либідь, 1996.
2. Догель В.А. Зоология беспозвоночных. – Высшая школа, 1981.
3. Натали В.Ф. Зоология беспозвоночных. - М.:Просвещение, 1975.
4. Иванов А. В., Полянський Ю. И., Стрелков А. А. Большой практикум по Зоология беспозвоночных. - М.: Высшая школа, 1981.
5. Зеликман А. Л. Практикум из зоологии беспозвоночных. - М: Высшая школа,1965.
6. Мазурмович Б. М., Коваль В. Т. Практикум з зоології безхребетних. - К.: Вища школа, 1977.
7. Плавильщиков Н. И. Определитель насекомых. - М.: Учпедгиз, 1950.
8. Савчук М.П. Зоологія безхребетних. - К.: Радянська школа, 1968.
9. Старобагатов Я. И., Кутикова Я. А. Определитель беспозвоночных животных Европейской части.-Л.:Гидрометеоиздат, 1977.
10. Таран М. К. Тварини наших водойм. - К.: Радянська школа, 1971.
11. Блинников В. И. Зоология с основами экологии. - М.:Просвещение, 1990.
12. Ермоленко В. М., Ключко З. Ф. Визначник комах. - К.: Учпедгиз, 1950.
13. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології. - К.: Вища школа, 1988.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Історія біології

Статус дисципліни: цикл професійної підготовки. Нормативна (обов'язкова) частина

Мова навчання Українська

Семестр 2.

Кредити ЄКТС 4,0

Програмні результати навчання:

Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу. Використовувати теорії і закони математики, фізики, хімії для вирішення завдань сучасної біології. Розуміти основні терміни, концепції, принципи, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Становлення та розвиток природничих наук від Древнього світу до 14 ст.

Змістовний модуль 1.1 Становлення та розвиток природничих наук у Древньому світі

Змістовний модуль 2.2 Розвиток природничих наук у епоху Середньовіччя

Модуль 2. Розвиток природничих наук від 14 ст. до 19 ст.

Змістовний модуль 2.1 Розвиток біологічних наук у Новий час

Змістовний модуль 2.2 Становлення класичної біології у 19 ст.

Модуль 3. Розвиток біології у 20 – на поч. 21 ст.

Змістовний модуль 3.1 Передумови та етапи розвитку біології у 20 ст.

Змістовний модуль 3.2 Розвиток генетики та молекулярної біології

Змістовний модуль 3.3 Розвиток біохімії

Модуль 4. Розвиток біології в Україні

Змістовний модуль 4.1 Розвиток біології в Україні 18-20 ст.

Змістовний модуль 4.2 Сучасний стан та перспективи розвитку біології в Україні

Вид семестрового контролю: іспит – 2 семестр.

Рекомендована література:

1. Баландин Р. К. Природа и цивилизация. / Р. К.Баландин, Л. Г.Бондарев – М.: Мысль, 2001. – 232 с.

2. Бляхер Л.Я. История биологии с древнейших времён до начала 20 века / Л.Я. Бляхер, Б.Е. Быховский, С.Р. Микулинский и др. / [под ред. Микулинского С.Р.] – М.: Наука, 1972. – 560 с.

3. Гіттік Л. Розвиток фізіології людини і тварини в Україні / Л. Гіттік, С. Швайко, В. Бендер. – Луцьк: Ред. – видав. від. ВДУ ім. Лесі Українки, 1998. – 87 с.

4. Глушен С.В. История биологии / С.В.Глушен. – Мн.: БГУ, 2010. – 91 с.

5. Шухова Е. Учені-біологи / Е. Шухова, В. Гончарова // Біологія і хімія в шк. – 1998. - №1. – С. 36-43.

Internet джерела:

1. <http://bio-cat.ru/ebook.php?file=babsky.djvu&page=96>

2. <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=71033>

3. <http://www.slideshare.net/VeraTaran/ss-14168559>

4. <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/istorichnii-rozvitok-biologichnikh-nauk.html>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Біологія індивідуального розвитку

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання: Українська

Семестр: 2

Кредити ЄКТС: 3

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: сучасні наукові погляди на механізми і закономірності онтогенезу; основні методи ембріологічних досліджень; мати уявлення про ембріональний і постембріональний розвиток різних груп тварин та людини, регенерацію, ріст.

Вміти: володіти методикою виготовлення та аналізу мікропрепаратів статевих клітин та зародків; уміти працювати з муляжами та вологими препаратами, атласами, практикумами, науковою і навчальною літературою; застосовувати набуті знання для майбутньої професійної діяльності.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Біологія індивідуального розвитку. Загальні особливості ембріогенезу.

Змістовий модуль 1. Мета, завдання, історія та методи біології індивідуального розвитку.

Змістовий модуль 2. Розмноження. Основні етапи і механізми ембріогенезу.

МОДУЛЬ 2. Порівняльна ембріологія. БІР тварин та людини.

Змістовий модуль 3. Онтогенез основних груп безхребетних.

Змістовий модуль 4. Індивідуальний розвиток хордових. Анамнії і амніоти.

Змістовий модуль 5. Індивідуальний розвиток людини. Критичні періоди вагітності.

МОДУЛЬ 3. Біологія постембріонального розвитку. Змістовий модуль 6. Постембріогенез. Метаморфоз. Ріст. Регенерація.

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр

Рекомендована література:

1. *Алмазов И. В.* Атлас по гистологии и эмбриологии / *И. В. Алмазов, Л. С. Сутулов* – М.: Медицина, 1978. – 543 с.
2. *Варенюк І. М.* Біологія постембріонального розвитку (курс лекцій) – К., 2009.
3. *Гилберт С.* Биология развития.– в 3-х томах / С.Гилберт – М.: Мир, 1993-1995. – 815 с.
4. Посібник до лабораторних занять із курсу «Загальна цитологія і гістологія» / упорядники: *Дзержинський М. Е., Гарматіна С. М., Данилова О. В.* – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 259 с.
5. Гістологія, цитологія та ембріологія. У 3 кн.. – кн. 1: Цитологія і загальна ембріологія: навч. посіб. / *Е.Ф. Барінов, Ю.Б. Чайковський, О.Г. Ніколенко* та ін.; за ред. *Е. Ф. Барінова, Ю. Б. Чайковського.* – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 216 с.
6. *Новак В.П.* Цитологія, гістологія, ембріологія: Підручник / *В. П. Новак, М. Ю. Пилипенко, Ю.П. Биков* – К.: ВІРА-Р, 2001. –С. 48-55.
7. *Трускавецький Є. С.* Гістологія з основами ембріології / *Є. С. Трускавецький, Р. К. Мельниченко* – К.: Вища школа, 2005. – 327 с.
8. *Худий О.І.* Біологія індивідуального розвитку: лабораторний практикум / *О. І. Худий, Л. М. Васіна, Л. В. Худа* – Чернівці: Рута, 2007. – 45 с.
9. *Шуст І. В.* Гістологія з основами ембріології: Навчальний посібник / *І. В. Шуст* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 14-44.

Internet джерела: <http://health-ua.com/parts/gistology>; <http://immunologia.narod.ru/>;
<http://meduniver.com/Medical/Book/2.html> ; <http://www.histol.chuvashia.com/tables/000-ru.htm>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Основи вищої математики

Статус дисципліни: варіативна (самостійний вибір університету)

Мова навчання Українська

Семестр 1

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: знати: математичну символіку, означення, основні властивості теореми, передбачені програмою дисципліни; вміти: влучно і стисло виражати математичну думку під час розв'язання конкретних задач; самостійно розв'язувати типові задачі; аналізувати отримані результати; використовувати вивчені методи для вирішення прикладних задач.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни: 1. Елементи лінійної алгебри; 2. Елементи аналітичної геометрії; 3. Диференціальне числення; 4. Інтегральне числення. Застосування інтегралів. Диференціальні рівняння.

Вид семестрового контролю: залік – 1 семестр

Рекомендована література

1. Коваленко І.П. Вища математика : навч. посіб. – К.: Вища школа, 2006. – 343 с.
2. Ржевський С.В. Вища математика. - Ч1: Лінійна алгебра і аналітична геометрія : підручник. – К. : КСУ, 2002.-199 с.
3. Соколенко О.І. Вища математика: підручник. – К. : Академія, 2002. – 432 с.
4. Соколенко О.І. Новик Г.А. Вища математика в прикладах і задачах : навч. посіб. – К. : Либідь, 2001. – 248 с.
5. Шунда Н. М. Застосування похідної до розв'язування задач : посібник. – К.: Техніка, 1999.

Internet джерела:

1. Клепко В.Ю., Голець В.Л. Вища математика в прикладах і задачах: Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/pdf/350.pdf>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Навчальна дисципліна: Основи медичних знань та охорона здоров'я.

Статус дисципліни: варіативна (самостійний вибір університету)

Мова навчання: українська.

Семестр: 2.

Кредити ECTS: 2.

Автономність і відповідальність, знання, комунікації, уміння: мати сучасні знання про основи анатомії та фізіології організму людини; питання загальної та особистої гігієни здорової та хворої людини; вікові особливості розвитку та функціонування дитячого організму та основні ознаки деяких патологічних станів у дітей і підлітків, основні клінічні симптоми при захворюваннях, отруєннях та нещасних випадках, які вимагають негайної долікарської допомоги; завдання і загальні принципи надання першої медичної допомоги при нещасних випадках і гострих станах; види пов'язок та правила їх накладання; види іммобілізації, способи й види транспортування потерпілих в залежності від локалізації та характеру пошкоджень; принципи і методи реанімації; показання для її проведення та критерії ефективності. Використовувати предмети догляду, які застосовують з метою особистої гігієни хворих та проводити профілактику пролежнів; вимірювати та оцінювати рівень артеріального тиску, пульсу, частоту дихання та температуру тіла; володіти технікою промивання шлунку без використання зонду; застосовувати засоби впливу на кровообіг (гірчичники, зігрівальний компрес, міхур з льодом, загальні та місцеві ванни); виконувати підшкірні та внутрішньо-шкірні ін'єкції; обробити рану; провести тимчасове припинення кровотечі; провести транспортну іммобілізацію кінцівок при переломах та вивихах; транспортувати потерпілих та тяжкохворих; накладати пов'язки на різні ділянки тіла; проводити штучну вентиляцію легень, закритий масаж серця; надавати першу медичну допомогу при непритомності, колапсі, розвитку шоку, опіках, обмороженнях, електротравмах, при втопленні, отруєннях, укусах тварин та комах, перегріванні та переохолодженні організму.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

МОДУЛЬ I. Здоров'я як найважливіший аспект життєдіяльності організму.

Змістовий модуль 1. Поняття про здоров'я.

Змістовий модуль 2. Загальна етіологія. Загальний патогенез.

МОДУЛЬ II. Перша долікарська допомога.

Змістовий модуль 3. Невідкладна долікарська допомога, реанімація.

Змістовий модуль 4. Десмургія.

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр).

Рекомендована літератури:

1. Апанасенко Г. Л. Избранные статьи о здоровье / Г. Л. Апанасенко. – Киев : Здоровья, 2005. – 48 с.
2. Виноградов П.А., Моченов В.П. Новый этап в развитии физкультурно-оздоровительной и спортивной работы среди учащейся молодежи // Теор. и практ. физ. культ. – 1998. – № 7. – С. 24-40.
3. Ладияк А. Б. Контроль стану здоров'я школярів засобами комп'ютерних технологій / А. Б. Ладияк, Б. І. Ладияк // Вісник Кам'янець –Подільського національного університету. – 2008. – С. 199-201.
4. Товстуха Є. С. Українська народна медицина / Є. С. Товстуха. – К.: Рось, 1994.
5. Кристофер Р. В. Основи медичних знань та методи лікування за Девідсоном (у 2 томах). – К.: Кобза, 1994. – 596 – 649 с.
6. Мойсак О. Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я / О. Д. Мойсак // Навчальний посібник. – 3-є видання. – К.: Арістей, 2006. – 588 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: Навч. посібн./ О. В. Чуприна, Т. В. Гишак, О. В. Долинна. — К.: Вид. Паливода В., 2006. — 216 с.
8. Нормальна фізіологія / За ред. В.І. Філімонова. — К.: Здоров'я, 2008. — 608 с.
9. Філімонов В.І. Фізіологія людини: Підручник для мед. ВНЗ I—III рівнів акред. — К.: Медицина, 2011 — 488 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Грунтознавство

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни самостійного вибору університету

Мова навчання Українська

Семестр 1.

Кредити ЄКТС 3,0

Програмні результати навчання:

Використовувати теорії і закони математики, фізики, хімії для вирішення завдань сучасної біології. Розуміти основні терміни, концепції, принципи, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей. Демонструвати знання закономірностей взаємодії живих організмів клітинної та неклітинної форм життя між собою, впливу різних чинників на живі організми та їхньої ролі у процесах трансформації речовин і енергії в біосфері.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1 Морфологія ґрунту

Змістовний модуль 1.1. Поняття про ґрунт та його морфологію.

Змістовний модуль 1.2. Органічна складова ґрунту.

Модуль 2 Водно-повітряні властивості ґрунту. Ґрунтоутворення

Змістовний модуль 2.1. Рідка та газова фази ґрунту.

Змістовний модуль 2.2. Фактори ґрунтоутворення та ґрунтові режими

Модуль 3 Географія ґрунтів

Змістовний модуль 3.1. Систематика, класифікація та загальні закономірності географії ґрунтів

Змістовний модуль 3.2. Ґрунти України

Вид семестрового контролю: іспит – 1 семестр.

Рекомендована література:

1. Назаренко І. І. Грунтознавство: Підручник. / І. І. Назаренко, С.М. Польчина, В.А. Нікорич / [за заг. ред. Назаренко І. І.] – Чернівці: Книги XXI, 2004. – 400с.
2. Лісовал А.П. Методи агрохімічних досліджень. / А.П. Лісовал – К.; ВЦ НФУ, 2001. – 247 с.
3. Полупан М. І. Класифікація ґрунтів України / М. І. Полупан, В. Б.Соловей, В. А. Величко [за заг. ред. Полупана М. І.] – К.: Аграрна наука, 2005. – 300 с.
4. Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення. / С.П. Позняк, Є.Н. Красеха / – Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400 с.
5. Позняк С.П. Грунтознавство і географія ґрунтів: підручник. Частина 1. / С.П. Позняк – Львів: ВЦ ЛНУ, 2010. – 270 с.+0,16 вкл.
6. Позняк С.П. Грунтознавство і географія ґрунтів: підручник. Частина 2. / С.П. Позняк – Львів: ВЦ ЛНУ, 2010. – 286 с.+3,22 вкл.

Internet джерела:

1. www.greenpack.in.ua
2. geology.lnu.edu.ua
3. enprom.com.ua

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Систематика безхребетних тварин з основами екології

Статус дисципліни за вибором університету

Мова навчання: Українська

Семестр: 2

Кредити ЄКТС: 4

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основи систематики безхребетних тварин; особливості різних середовищ існування організмів і пов'язані з цим пристосування; основні аспекти екологічної науки, необхідні для більш детального розгляду життєдіяльності безхребетних характерні особливості організації, розвитку, екології, поведінки, життєвого циклу представників фауни безхребетних, їх різноманітність та принципи класифікації, походження і еволюцію.

Вміти: давати морфологічну характеристику безхребетних тварин; самостійно складати характеристики загонів комах за ознаками характерних представників; збирати, монтувати і визначати досліджувані об'єкти; складати і оформляти ентомологічні колекції; працювати з різними об'єктами, вивчаючи їх будову та фізіологію; володіти методикою вивчення внутрішньої та зовнішньої будови різних безхребетних тварин, розпізнавати характерні особливості їх поведінки, мати навички роботи з мікропрепаратами, визначниками.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Предмет вивчення систематики та історія її створення.

Змістовний модуль 1.1. Предмет вивчення зоологічної систематики. Перші спроби систематики тварин.

Змістовний модуль 1.2. Історія зоологічної систематики.

Модуль 2. Класичні та сучасні (молекулярно-генетичні) методи систематики.

Змістовний модуль 2.1. Метод еволюційної тріади Геккеля, використання морфології, ембріології і палеонтології в еволюційних побудовах. Створення еволюційної систематики (Сімпсон) і філогенезу - кладистики (Хенніг).

Змістовний модуль 2.2. Знайомство з молекулярно-генетичними методами, які використовуються в систематиці

Модуль 3. Сучасна систематика найпростіших.

Змістовний модуль 3.1. Перша систематика найпростіших (Бючлі). Сучасна систематика найпростіших на основі ультраструктурних і молекулярно-генетичних даних.

Модуль 4. Сучасна систематика багатоклітинних тварин.

Змістовний модуль 4.1. Класичні і сучасні підходи до систематики багатоклітинних. Систематичне положення основних типів багатоклітинних тварин.

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр.

Рекомендована література:

1. Догель В.А. Зоология беспозвоночных. - М.: Высшая школа, 1981.
2. Шарова И.Х. Зоология беспозвоночных – М.: Владос, 2003.
3. Щербак Г.Й., Царичкова Д.Б., Вервес Ю.Г. Зоология безхребетных: Підручник: У трьох книгах. – К.: Либідь. – Книга 1 – 1995. – Книга 2 – 1996. – Книга 3 – 1997.
4. Зеликман А.Л. Малый практикум по зоологии беспозвоночных. - М.: Просвещение, 1965.
5. Мазурмович Б.М., Коваль В.П. Практикум з зоології безхребетних. – К.: Вища школа, 1977.
6. Наумов Н.П. Зоология позвоночных. – М.: Просвещение, 1973.
7. Наумов Н.П., Карташев Н.Н. Зоология позвоночных. Т. 1-2. – М.: Высшая школа, 1979.
8. Константинов В.М., Наумов С.П., Шаталова С.П. Зоология позвоночных. М.: Издательский центр «Академия», 2004.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Навчальна практика з ботаніки

Статус дисципліни: практика. Практика обов'язкова

Мова навчання Українська

Семестр 2, 4

Кредити ЄКТС 6,0

Програмні результати навчання:

- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот.
- Демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення польових, лабораторних, клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1 Анатомо-морфологічні особливості рослин та їх екологія

Змістовний модуль 1.1. Рівні морфологічної організації рослин. Вегетативні та генеративні органи вищих рослин.

Змістовний модуль 1.2. Методи вивчення флори та рослинності

Модуль 2 Особливості індивідуального розвитку рослин

Змістовний модуль 2.1. Онтогенез квіткової рослини.

Змістовний модуль 2.2. Тривалість життя рослин. Сезонні явища в житті рослин.

Модуль 3. Флористичний аналіз різнотипних рослинних угруповань.

Змістовний модуль 3.1. Ліс, луки, болото як рослинні угруповання.

Змістовний модуль 3.2. Агроценоз. Флористичний аналіз агроценозів.

Модуль 4. «Методика і техніка гербаризації рослин».

Змістовний модуль 4.1 «Методика визначення рослин»

Змістовний модуль 4.2. «Техніка гербаризації рослин»

Модуль 5. «Систематичний аналіз провідних таксонів».

Змістовний модуль 5.1 «Систематичний аналіз представників відділу Magnoliophyta»

Змістовний модуль 5.2. «Систематичний аналіз вищих спорових рослин»

Модуль 6. «Методи флористичного і геоботанічного дослідження рослинності України».

Змістовний модуль 6.1 «Лісова, лучна, степова, болотна, водна і прибережна рослинність»

Змістовний модуль 6.2. «Антропогенно порушена рослинність. Синантропна рослинність»

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр; залік – 4 семестр.

Рекомендована література:

1. Якубенко Б.Є. Польовий практикум з ботаніки / Б.Є. Якубенко, І.М. Григора – 2-ге вид., переробл. та доп. – К: Арістей, 2008. – 260 с.
2. Стебляк М. І. / Ботаніка / Стебляк М. І., Ковтун В.А., Морозюк С.С. – К.: Рад. школа, 1981. – 161 с.
3. Астахова Л.Є. Ботаніка в таблицях і схемах: Посіб. для учн. загальноосвіт. навч. закл., абітур. та вчит. / Л.Є. Астахова, Д.А. Гарбар, Г.Є. Киричук / [за заг. ред. Киричук Г.Є.] – 2-ге вид., випр. та доп. – Житомир, 2012. – 272 с.: іл.
4. Яковлев Г.П. Ботаніка для учителя / Г.П. Яковлев, Л.В. Аверьянов – М.: Просвещение: Учеб. лит., 1997. – 336с. – (В 2ч. Ч.2.).
5. Нечитайло В. А. Ботаніка. Вищі рослини. / В. А. Нечитайло, Л. Ф. Кучерява – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 432 с.

Internet джерела:

1. http://bioweb.lnu.edu.ua/botany/?p=showpage&pagename=practica_bot_1
- 2 http://biology.karazin.ua/rtf-doc/Program_practice_botanika_short.pdf

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Навчальна практика з зоології

Статус дисципліни: практика. Практика обов'язкова

Мова навчання Українська

Семестр 2, 4

Кредити ЄКТС 6

Програмні результати навчання:

Знати: особливості будови безхребетних представників місцевої фауни; добові та сезонні ритми представників місцевої фауни.

Вміти: визначати види безхребетних тварин нашого краю в природних умовах їх існування; оформляти списки тварин, віднесених до Червоної книги України; вести спостереження за поведінкою окремих видів тварин, що мешкають поряд з людиною; визначати роль антропогенного фактора у зміні складу та чисельності фауни нашого краю.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Ознайомлення з водними безхребетними.

Змістовний модуль 1. Екскурсія на стоячу водойму.

Змістовний модуль 2. Екскурсія на текучу водойму (річку).

Модуль 2. Ознайомлення з ґрунтовими безхребетними.

Модуль 3. Ознайомлення з наземними безхребетними.

Змістовний модуль 3. Екскурсія на луки.

Змістовний модуль 4. Екскурсія у ліс.

Змістовний модуль 5. Екскурсія в агроценози.

Вид семестрового контролю: залік – 2 семестр; залік – 4 семестр.

Рекомендована література

1. Догель В.А. Зоология беспозвоночных. – М.: Высш. шк., 1981. – 606 с.
2. Кістяківський О.Б., Мазепа І.І. Польовий практикум з зоології. – К.: Рад. шк., 1967, – 343 с.
3. Константинов А.С. Общая гидробиология.- М.: Высш. школа, 1986. – 438 с
4. Мамаев Б.М. и др. Определитель насекомых европейской части СССР. – М.: Просвещение, 1976. – 304 с.
5. Мамаев Б.М. Определитель насекомых по личинкам. – М.: Просвещение, 1972.– 400с.
6. Мазурмович Б.М., Коваль В.П. Зоологія безхребетних. Навчально-польова практика. – К.: Вища шк., 1982. - 184 с.
7. Определитель сельскохозяйственных вредителей по повреждениям культурных растений. Под ред. Осмоловского Т.Е. -Л.: Колос, 1976. -69бс.
8. Падий Н.Н. Краткий определитель вредителей леса. – М.: Лесн. пром-сть, 1972. – 266 с.
9. Савчук Й.П. Зоологія безхребетних. - К.: Рад.шк. ,1965.-503с.
10. Тищенко В.П. Определитель пауков европейской части СССР. -Л.: Наука, 1971.-281с.
11. Хейсин Е. М. Краткий определитель пресноводной фауны. – Л.– М.: Учпедгиз, 1951. - 160 с.
12. Щербак Г.Й., Царичкова Д.Б., Вервес Ю.Г. Зоологія безхребетних: підручник у 3 книгах.- К.: Либідь, 1996.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Іноземна мова (поглиблений курс)

Статус дисципліни: факультатив

Мова навчання: англійська

Семестр: 1 - 4

Кредити ЄКТС 6

Програмні результати навчання: формування необхідної комунікативної спроможності в сферах базового та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах, навичок практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі представленої тематики, оволодіння інноваційно-комунікативними технологіями.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Personal Profile. My first flat. Tate modern. Metro naps. Do the housework! I'm on the phone. Languages Made Easy! Cross Canada trip. Travel Essentials. Bed & Breakfast. Celebrations. Actor! Author! They cry easily. I'm not crazy about it. **It's an Amazing World!** Never forget a face. Not feeling well. Life in the capital. Best of the best. City souvenirs. The future of work. 16 before 60. Love and work. Lifetime achievements. A public life. English in your life. **Making contact.** Lost! Online dating. Wedding bells. At the movies. Going out. Tourist trail. Planes. A weekend break. Holiday heaven. Junk food. Slow food. Coffee break. Class meal. **Global issues.** Reality TV. Oscars and raspberries. Box office. Animal lovers. Stress. Marathon men. Doctor, doctor. Things. Fashion victim. Camden market. At the mall. Around the world. Let's dance. Global English.

Рекомендована література:

1. Straightforward Elementary. Student's book, L., Macmillan Publishers Limited.- 2010 – 160 p.
2. Straightforward Elementary. Workbook, L., Macmillan Publishers Limited.- 2010 – 96 p.
3. Straightforward Pre-Intermediate. Student's book, L., Macmillan Publishers Limited.- 2009 – 160 p.
4. Straightforward Pre-Intermediate. Workbook, L., Macmillan Publishers Limited.- 2008 – 95 p.
5. R. Murphy. Essential Grammar in Use. – Cambridge University Press. – 259 p.

Internet джерела:

1. <http://www.macmillanenglish.com>
2. <http://www.pearsonlongman.com>
3. <http://www.multitran.com> - СЛОВНИК ОН-ЛАЙН
4. <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/> - BBC Learning English

II курс

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Філософія

Статус дисципліни Нормативна

Мова навчання Українська

Семестр 3

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: формування знань студентів про основні періоди розвитку філософії, основні філософські ідеї, концепції, напрямки та школи, ключові філософські проблеми, які визначили парадигмальні зрушення у розвитку духовної і матеріальної культури; формування у студентів цілісної світоглядної картини відображення дійсності як основи загальнокультурного поступу людства; наявність навичок у студентів щодо аналізу й інтерпретації першоджерел з філософії; поглиблення рівня філософського мислення студентів, їх вміння аналізувати й узагальнювати явища і процеси соціокультурної дійсності, визначати причинно-наслідкові зв'язки між ними, самостійно оцінювати й прогнозувати вплив філософських ідей на розвиток різних сфер соціальної дійсності.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Розвиток філософії від найдавніших часів до XVIII ст.

Тема 1. Предмет філософії.

Тема 2. Філософія Стародавнього світу.

Тема 3. Філософія середніх віків та епохи Відродження.

Тема 4. Формування філософії Нового часу.

Змістовий модуль 2. Розвиток філософської думки (XVIII – XX ст.)

Тема 1. Німецька філософія XVIII – XIX ст.

Тема 2. Класична і некласична філософія XIX ст.

Тема 3. Історія філософської думки в Україні.

Тема 4. Світова філософія в XX – поч. XXI ст.

Змістовий модуль 3. Актуальні філософські проблеми сучасності.

Тема 1. Філософське розуміння світу. Буття. Матерія. Всесвіт.

Тема 2. Філософська антропологія. Людина як сутність і екзистенція.

Тема 3. Філософське розуміння свідомості.

Тема 4. Проблема пізнання у філософії.

Тема 5. Соціальна філософія.

Вид семестрового контролю: іспит – 3 семестр

Рекомендована література:

1. Історія філософії: Підручник / За ред. Кременя В. – Х.: Прапор, 2003.
2. Історія філософії: Підручник / За ред. Ярошовця В. – К.: ПАРАПАН, 2002.
3. Герасимчук А., Тимошенко З. Курс лекцій з філософії. – К.: Видавництво Європейського університету, 1999.
4. Причепій Є., Черній А., Гвоздецький В., Чекаль Л. Філософія. – К.: Академія, 2001.
5. Саух П.Ю. Філософія: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
6. Філософія: Навчальний посібник / І. Надольний, В. Андрущенко, І. Бойченко та ін.; За ред. І. Надольного. – К.: Вікар, 1999.

Internet джерела:

1. Безкоштовна електронна бібліотека з філософії. – Електронний ресурс. Режим доступу: padabum.com
2. Доступ до повнотекстових книг з філософії. – Електронний ресурс. Режим доступу: nehudlit.ru

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Зоологія

Статус дисципліни: Нормативна

Мова навчання: Українська

Семестр : 3-4

Кредити ЄКТС: 7

Програмні результати навчання: сформувати у студентів комплекс наукових знань по сучасній зоології: про морфофункціональну організацію тварин, пристосування їх до умов, про закономірності індивідуального та історичного розвитку хордових тварин, шляхи їх еволюції, про різноманіття хребетних та їх систематику, про їх роль в природі і господарській діяльності людини. Знання по зоології представляють базу для формування діалектико-матеріалістичних дисциплін: екології, дарвінізму, охорони природи. Завдання: оволодіння зоологічними методами дослідження в лабораторії – фіксація знань теоретичного курсу шляхом вивчення наочного лабораторного матеріалу (морфології, анатомії, систематики тварин), формування навичок і умінь по зоології, необхідних в підготовці вчителя біології (розтин тварин, препарування органів, робота з мікроскопом і лупою, виготовлення колекцій тощо).

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Нижчі хордові.

Змістовний модуль 1. Підтип Безчерепні та Личинкохордові. як найбільш примітивні хордові.

Змістовний модуль 2. Підтип хребетні або Черепні.

Змістовний модуль 3. Клас Хрящові риби (Chondrichthyes).

Змістовний модуль 4. Клас Кісткові риби (Osteichthyes).

Модуль II. Надклас Наземні хребетні (Tetrapoda)

Змістовний модуль 5. Клас Амфібії, або Земноводні (Amphibia).

Змістовний модуль 6. Клас Плазуни, або Рептилії (Reptilia)

Модуль III. Клас Птахи (Aves)

Змістовний модуль 7. Загальна характеристика класу Птахи.

Змістовний модуль 8. Загальна характеристика класу Ссавці (Mammalia)

Вид семестрового контролю: іспит - 4 семестр

Рекомендована література:

1. Адольф Т.А. Руководство к лабораторным занятиям по зоологии позвоночных / Т.А. Адольф и др. – М.: Просвещение, 1977. – 191 с.
2. Загороднюк І. Наземні хребетні України та їх охоронні категорії / І. Загороднюк. - Ужгород, 2004.- С.1-47.
3. Жизнь животных. – В 7 томах. – М.: Просвещение, 1983-1989.
4. Самарський С.Л. Зоологія хребетних / С.Л. Самарський. – К.: Вища школа. - 1976. – 456 с.
5. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.1. М.: Высш.шк. – 1979 г. – 272 с.
6. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.2. М.: Высш.шк. – 1979 г.- 272 с.

Internet джерела:

1. <http://www.zoology.dp.ua>
2. <http://ephsheir.phdpu.edu.ua>.
3. <http://library.univer.kharkov.ua>
4. <https://uk.wikipedia.org>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Біохімія з основами біоорганічної хімії

Статус дисципліни: цикл професійної підготовки. Нормативна (обов'язкова) частина

Мова навчання Українська

Семестр 3 – 4.

Кредити ЄКТС 8,0

Програмні результати навчання: студент повинен демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук (амінокислот, пептидів, білків, олігонуклеотидів, вуглеводів, жирів, ліпідів, нуклеїнових кислот; низькомолекулярних регуляторів біохімічних процесів, біологічно активних речовин), принципів оцінки їх властивостей; демонструвати знання хімічної будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів; застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізованих систем.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Біоорганічні молекули, їх роль в організації клітин і тканин.

Змістовий модуль 1.1. Біоорганічна хімія як наука. Основи будови біоорганічних сполук.

Змістовий модуль 1.2. Клітина: будова, особливості організації біоорганічних молекул. Склад живої матерії. Вода: фізичні та хімічні властивості

Модуль 2. Біоорганічні молекули: структура, властивості, біологічне значення білкових молекул.

Змістовий модуль 2.1. Амінокислоти, пептиди, білки. Фібрилярні та глобулярні білки. Ферменти. Вітаміни і мікроелементи

Змістовий модуль 2.2. Нуклеотиди і нуклеїнові кислоти.

Модуль 3. Біоорганічні молекули: структура, властивості, біологічне значення

Змістовий модуль 3.1. Вуглеводи: будова та біологічні функції

Змістовий модуль 3.2. Ліпіди: класифікація, структура, біологічне значення Мембрани: структурні компоненти. Моделі організації структурних компонентів біомембран

Модуль 4. Будова та механізми дії низькомолекулярних регуляторів біологічної активності.

Змістовий модуль 4.1. Гормони. Внутрішньоклітинні механізми реалізації гормональної регуляції

Змістовий модуль 4.2. Антибіотики. Алкалоїди та їх синтетичні аналоги.

Модуль 5. Метаболізм. загальний огляд

Змістовий модуль 5.1. Катаболічні й анаболічні шляхи перетворення біоорганічних молекул: загальні риси та розбіжності.

Змістовий модуль 5.2. АТФ-цикл і біоенергетика клітин

Модуль 6. Обмін вуглеводів

Змістовий модуль 6.1. Гліколіз – центральний шлях катаболізму глюкози

Змістовий модуль 6.2. Цикл трикарбонових кислот (ЦТК): стадії циклу, регуляція, проміжні продукти. Вторинні шляхи катаболізму глюкози

Модуль 7. Обмін білків та ліпідів

Змістовий модуль 7.1. Метаболічні перетворення амінокислот і білків

Змістовий модуль 7.2. Метаболізм жирних кислот і ліпідів в організмі

Модуль 8. Обмін нуклеїнових кислот. Взаємозв'язки обмінів

Змістовий модуль 8.1. Метаболізм нуклеїнових кислот

Змістовий модуль 8.2. Інтегральні шляхи метаболічних перетворень в організмі

Вид семестрового контролю: іспит - 3 семестр, іспит – 4 семестр

Рекомендована література

1. Гонський Я.І Біохімія людини./Я.І. Гонський, Т.П. Максимчук, М.І.Калинський – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 744 с.
2. Біохімія./М.Б.Кучеренко, Р. П. Виноградова, Ю.Д. .Бабенюк та ін. – К.: Либідь, 1995. – 464 с.
3. Губський Ю.І. Біологічна хімія / Ю.І. Губський – Київ-Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 508 с.
4. Боечко Ф.Ф. Біологічна хімія./ Ф.Ф. Боечко– К. : Вища шк. , 1995. – 530 с.

Internet джерела:

1. <http://ua.ukrbiochemjournal.org/>
2. www.chem.msu.ru/rus/books/ovchinnikov/welcome.html.
3. <http://www.maik.rssi.ru/journals/catalog/alphabet/b/>
4. www.twirpx.com/file/233130/

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Фізіологія і анатомія людини і тварин

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання Українська

Семестр 3; 5

Кредити ЄКТС 11/330

Програмні результати навчання: *Знати:* Предмет анатомії людини, мету її вивчення, завдання і значення для майбутньої практичної діяльності; історію анатомії як біологічної дисципліни; методи анатомічних досліджень; будову і функції органів і систем органів, їх онтогенез, філогенез та вікові особливості; взаємозв'язок будови органів із виконуваною функцією. Історію фізіології як біологічної дисципліни; методи фізіологічних досліджень; механізм генерації потенціалу дії як універсального принципу передачі інформації; принципи нервово-гуморальної регуляції функції органів та систем органів; функції органів і систем організму та механізми регуляції цих функцій; механізми взаємодії живих організмів з навколишнім середовищем

Вміти: Характеризувати організм людини як біологічну систему; розпізнавати органи та системи органів людини на моделях, муляжах; пояснювати зв'язок між будовою та функцією органів; самостійно користуватися анатомічними атласами, вивчати будову тіла людини на препаратах, моделях і муляжах; користуватися термінами і поняттями, як ключем для засвоєння основ анатомії людини; аналізувати науково-методичну літературу з питань будови організму людини. Користуватися термінами і поняттями, як ключем для засвоєння основ фізіології людини і тварин; аналізувати науково-методичну літературу з питань функціонування організму людини і тварин; проводити фізіологічні експерименти в процесі виконання лабораторних робіт; оволодіти основними навичками роботи з біологічним матеріалом, обробляти експериментальні дані; застосовувати набуті знання у професійній діяльності.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Вступ. Анатомія як наука і предмет викладання. Osteологія.

Тема 1. Вступ. Анатомія як наука і предмет викладання. **Тема 2 .** Загальні відомості про скелет. Будова скелету.

Змістовий модуль 2. Міологія

Тема 3. М'язи спини, грудей, живота і голови. **Тема 4.** М'язи кінцівок.

Модуль 6

Змістовий модуль 3. Спланхнологія

Тема 5. Функціональна анатомія травної системи. **Тема 6.** Функціональна анатомія дихальної системи. **Тема 7.** Функціональна анатомія сечостатевого апарату.

Змістовий модуль 4. Ангіологія

Тема 8. Функціональна анатомія серцево-судинної системи. **Тема 9.** Функціональна анатомія лімфатичної системи.

Змістовий модуль 5. Нейрологія

Тема 10. Будова спинного мозку. **Тема 11.** Будова стовбура головного мозку. **Тема 12.** Будова переднього мозку. **Тема 13.** Периферична нервова система.

Змістовий модуль 6. Естезіологія

Тема 14. Функціональна анатомія зорового і нюхового аналізаторів. **Тема 15.**

Функціональна анатомія слухового і смакового аналізаторів. Шкіра.

Змістовий модуль 7. Ендокринологія

Тема 16. Функціональна анатомія залоз внутрішньої секреції.

Загальна фізіологія та вищі інтегративні функції

Змістовий модуль 1. Фізіологія людини і тварин – наука про функції органів та систем органів в організмі. Фізіологія збудливих тканин.

Змістовий модуль 2. Нервова регуляція функцій організму.

Змістовий модуль 3. Фізіологія сенсорних систем.

Змістовий модуль 4. Гуморальна регуляція та роль ендокринних залоз у регуляції вісцеральних функцій.

Модуль 9. Фізіологія вісцеральних систем

Змістовий модуль 5. Фізіологія системи крові. Імунна система.

Змістовий модуль 6. Фізіологія серця і судин. Регуляція функцій сецево-судинної системи.

Змістовий модуль 7. Фізіологія дихання, травлення, виділення, обміну речовин і енергії. Терморегуляція.

Вид семестрового контролю: екзамен - 3,5 семестри.

Рекомендована література

1. Самусев Р. П. Атлас анатомії людини: навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. / Р. П. Самусев, В. Я. Липченко. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011. – 751с.
2. Аносов І. П. Анатомія людини у схемах / І. П. Аносов, В. Х. Хоматов. – Київ : Вища школа, 2002. – 191 с.
3. Коляденко Г. І. Анатомія людини: підручник / Г. І. Коляденко. – 5-те вид. – Київ: Либідь, 2009. – 384 с.
4. Очкурєнко О. М. Анатомія людини: навч. посіб. / О. М. Очкурєнко, О. В. Федотов. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – Київ: Вища школа, 1992.
5. Черкасов В. Г. Анатомія людини: навч. посіб. / В. Г. Черкасов, С. Ю. Кравчук. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 639 с.
6. Філімонов В. І. Фізіологія людини: підручник/ В. І. філімонов. - К. : ВСВ «Медицина» , 2011. – 488 с.
7. Філімонов В. І. Фізіологія людини: підручник/ В. І.Філімонов. – К. : ВСВ «Медицина», 2010. – 776 с.
8. Філімонов В. І. Фізіологія людини в запитаннях і відповідях: Вінниця: Нова книга, 2009. – 456 с.
9. Фекета В. П. Курс лекцій з фізіології людини. Ужгород: «Гражда». – 2006. – 296 с.
10. Фізіологія: Навч. посібник/За ред. В. Г. Шевчука. – Вінниця: Нова книга, 2005.
11. Практикум з фізіології людини: навчальний посібник/О. П. Мотузюк, А. І. Хмелькова, І. В. Міщенко. - К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 160 с.
12. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин. - К.: Вища школа, 2003. – 463 с.
13. Ганонг В.Ф. Фізіологія людини. Підручник. – Львів: БаК, 2002. – 784 с.

Internet джерела:

1. <http://meduniver.com/Medical/Anatom/>
2. http://anatomy-atlas.ru/?page_id=2236
3. <http://www.berl.ru/article/forabit/human/main.htm>
4. http://fondknig.com/2009/06/04/lekcii_po_anatomii_i_fiziologii_s_osnovami_patologii_audiokniga.html
5. <http://www.booksmed.com/fiziologiya/page/8/>
6. <http://www.biology.org.ua/index.php?subj=main&lang=ukr&chapter=lib>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Систематика хордових з основами екології

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 4

Кредити ЄКТС: 5,5

Програмні результати навчання: ознайомлення студентів із видовим різноманіттям хордових, їх розповсюдженням та екологічними особливостями; основними напрямками еволюції та закономірностями філогенії. Під час вивчення дисципліни сформувані у студентів комплекс наукових знань по сучасній систематиці, таксономії і класифікації вищих хребетних тварин. В процесі вивчення даної дисципліни студенти отримують уявлення про систематику як єдину науку, що оперує поняттями таксономії і класифікації тварин. Студенти повинні вміти працювати з фіксованим та живим матеріалом, вміти екстраполювати та ідентифікувати тварин, які необхідні в підготовці майбутніх біологів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Підтип Безчерепні та Черепні.

Змістовний модуль 1. Систематика та екологія Личинкохордових.

Змістовний модуль 2. Систематика та екологія надкласу Безщелепні.

Змістовний модуль 3. Систематика та екологія класу Риби.

Модуль II. Надклас Четвероногі або наземні хребетні

Змістовний модуль 4. Систематика та екологія класу Земноводні.

Змістовний модуль 5. Систематика та екологія класу Плазуни.

Модуль III. Клас Птахи (Aves) та Ссавці (Mammalia).

Змістовний модуль 6. Систематика та екологія Надряду Пінгвіноподібні (Impennes) та Бігаючі (Ratitae).

Змістовний модуль 7. Систематика та екологія Надряду Новопіднебінні (Neognathae).

Змістовний модуль 8. Систематика та екологія Підкласу Першозвірі (Prototheria) та Підклас Справжні Звірі (Theria).

Змістовний модуль 9. Систематика та екологія Інфракласу Вищі звірі (Eutheria).

Вид семестрового контролю: залік - 4 семестр

Рекомендована література:

1. Адольф Т.А. Руководство к лабораторным занятиям по зоологии позвоночных / Т.А. Адольф и др. – М.: Просвещение, 1977. – 191 с.
2. Загороднюк І. Наземні хребетні України та їх охоронні категорії / І. Загороднюк. - Ужгород, 2004.- С.1-47.
3. Жизнь животных. – В 7 томах. – М.: Просвещение, 1983-1989.
4. Самарський С.Л. Зоологія хребетних / С.Л. Самарський. – К.: Вища школа. - 1976. – 456 с.
5. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.1. М.: Высш.шк. – 1979 г. – 272 с.
6. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.2. М.: Высш.шк. – 1979 г.- 272 с.

Internet джерела:

1. <http://www.zoology.dp.ua>
2. <http://ephsheir.phdpu.edu.ua>.
3. <http://library.univer.kharkov.ua>
4. <https://uk.wikipedia.org>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Фауна та екологія хордових

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 4

Кредити ЄКТС: 5,5

Програмні результати навчання: ознайомлення студентів із видовим різноманіттям хордових, їх розповсюдженням та екологічними особливостями; основними напрямками еволюції та закономірностями філогенії. Під час вивчення дисципліни сформувати у студентів комплекс наукових знань по сучасній систематиці, таксономії і класифікації вищих хребетних тварин. В процесі вивчення даної дисципліни студенти отримують уявлення про систематику як єдину науку, що оперує поняттями таксономії і класифікації тварин. Студенти повинні вміти працювати з фіксованим та живим матеріалом, вміти екстраполювати та ідентифікувати тварин, які необхідні в підготовці майбутніх біологів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Підтип Безчерепні та Черепні.

Змістовний модуль 1. Систематика та екологія Личинкохордових.

Змістовний модуль 2. Систематика та екологія надкласу Безщелепні.

Змістовний модуль 3. Систематика та екологія класу Риби.

Модуль II. Надклас Четвероногі або наземні хребетні

Змістовний модуль 4. Систематика та екологія класу Земноводні.

Змістовний модуль 5. Систематика та екологія класу Плазуни.

Модуль III. Клас Птахи (Aves) та Ссавці (Mammalia).

Змістовний модуль 6. Систематика та екологія Надряду Пінгвіноподібні (Impennes) та Бігаючі (Ratitae).

Змістовний модуль 7. Систематика та екологія Надряду Новопіднебінні (Neognathae).

Змістовний модуль 8. Систематика та екологія Підкласу Першозвірі (Prototheria) та Підклас Справжні Звірі (Theria).

Змістовний модуль 9. Систематика та екологія Інфракласу Вищі звірі (Eutheria).

Вид семестрового контролю: залік - 4 семестр

Рекомендована література:

7. Адольф Т.А. Руководство к лабораторным занятиям по зоологии позвоночных / Т.А. Адольф и др. – М.: Просвещение, 1977. – 191 с.
8. Загороднюк І. Наземні хребетні України та їх охоронні категорії / І. Загородню. - Ужгород, 2004.- С.1-47.
9. Жизнь животных. – В 7 томах. – М.: Просвещение, 1983-1989.
10. Самарський С.Л. Зоологія хребетних / С.Л. Самарський. – К.: Вища школа. - 1976. – 456 с.
11. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.1. М.: Высш.шк. – 1979 г. – 272 с.
12. Наумов Н.П. Карташев Н.Н. Зоология позвоночных / Н.П.Наумов, Н.Н. Карташев. - Ч.2. М.: Высш.шк. – 1979 г.- 272 с.

Internet джерела:

5. <http://www.zoology.dp.ua>
6. <http://ephsheir.phdpu.edu.ua>.
7. <http://library.univer.kharkov.ua>
8. <https://uk.wikipedia.org>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Основи гідробіології

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 3

Кредити ЄКТС: 6

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: особливості води як середовища життя; основні екологічні групи мешканців водного середовища; основні закономірності впливу чинників середовища на гідробіонтів; принципи раціонального використання гідробіоценозів та гідроекосистем, збереження їх видового різноманіття; основні методи гідробіологічних досліджень.

Вміти: за морфофізіологічними і екологічними особливостями гідробіонтів відносити їх до певної екологічної групи цих тварин; визначити ступінь екологічної пластичності видів; підбирати модельні види для здійснення токсикологічних дослідів; обирати адекватні методи для проведення досліджень у певному напрямку гідробіології;

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Загальні основи гідробіології.

Змістовний модуль 1. Вступ. Основні поняття гідробіології. Пристосування водних організмів до життя в товщі води і на дні водойм.

МОДУЛЬ 2. Взаємозв'язок гідробіонтів з чинниками навколишнього середовища.

Змістовний модуль 2. Вплив комплексу факторів навколишнього середовища на водні організми. Роль температури в житті гідробіонтів. Газообмін гідробіонтів. Водно-сольовий обмін гідробіонтів.

Вид семестрового контролю: екзамен – 3 семестр.

Рекомендована література:

1. Константинов А.С. Общая гидробиология. - М: Высш. шк., 1986. - 472 с.
2. Березина Н.А. Гидробиология. - М.: Легкая и пищевая промышленность. - 1984. - 360 с.
3. Руководство по методам гидробиологического анализа поверхностных вод и донных отложений (Под ред. Абакумова В.А.) - Л: Гидрометиздат. 1983. - 239 с.
4. Киселев И.А. Планктон морей и континентальньк водоемов. - Л.: Наука. - 1969. - 657с.
5. Романенко В.Д. Основи гідроекології. - К.: Обереги, 2001. - 728 с.
6. Определитель фауны Черного и Азовского морей / Под ред. Мордухай-Болтовского Ф.Д. -К.: Наукова думка. - Т.1. 1968,436 с; Т.2. - 1969, 532 с; Т.3, - 1972, 336 с.
7. Яшнов В.А. Практикум по гидробиологии. - М.: Высш. шк., 1969. - 428 с.
8. Северо-западная часть Черного моря: биология и экология / Под ред. Зайцева Ю.П., Александрова Б. Г., Миничевой Г. Г. - К.: «Наукова думка», 2006. - 703 с.
9. Зайцев Ю. П. Введение в экологию Черного моря. - Одесса: «Эвен», 2006. - 224 с.
10. Бурковский И.В. Морская биогеоценология. Организация сообществ и экосистем. - М: Т-во научных изданий КМК, 2006. - 285 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Загальна гідробіологія

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 3

Кредити ЄКТС: 6

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: особливості води як середовища життя; основні екологічні групи мешканців водного середовища; основні закономірності впливу чинників середовища на гідробіонтів; принципи раціонального використання гідробіоценозів та гідроекосистем, збереження їх видового різноманіття; основні методи гідробіологічних досліджень.

Вміти: за морфофізіологічними і екологічними особливостями гідробіонтів відносити їх до певної екологічної групи цих тварин; визначити ступінь екологічної пластичності видів; підбирати модельні види для здійснення токсикологічних дослідів; обирати адекватні методи для проведення досліджень у певному напрямку гідробіології;

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Вступ. Пристосування водних організмів до життя в товщі води та на дні.

Змістовний модуль 1. Нектон, конвергентні форми їх тіла, способи пересування. Пляктон, пристосування до плавання.

Змістовний модуль 2. Нейстон. Плейстон. Бентос.

МОДУЛЬ 2. Взаємозв'язок гідробіонтів з розчиненими у воді солями та органічними речовинами.

Змістовний модуль 3. Класифікація водойм за солоністю. Їх населення. Роль організмів в утворенні донних відкладів.

Змістовний модуль 4. Класифікація водойм за їх трофічністю для рослин. Вчення про сапробність. Організми-індикатори сапробності.

МОДУЛЬ 3. Взаємозв'язок водними організмами та активною реакцією середовища.

МОДУЛЬ 4. Живлення водних організмів. Продуктивність водойм.

Змістовний модуль 5. Основні категорії харчових ресурсів гідросфери. Особливості живлення гідробіонтів.

Змістовний модуль 6. Продукція та продуктивність водойм. Методи підвищення біологічної продуктивності водойм.

Вид семестрового контролю: екзамен – 3 семестр.

Рекомендована література:

1. Константинов А.С. Общая гидробиология. - М: Высш. шк., 1986. - 472 с.
2. Березина Н.А. Гидробиология. - М.: Легкая и пищевая промышленность. - 1984. - 360 с.
3. Руководство по методам гидробиологического анализа поверхностных вод и донных отложений (Под ред. Абакумова В.А.) - Л: Гидрометиздат. 1983. - 239 с.
4. Киселев И.А. Планктон морей и континентальньк водоемов. - Л.: Наука. - 1969. - 657с.
5. Романенко В.Д. Основи гідроекології. - К.: Обереги, 2001. - 728 с.
6. Определитель фауны Черного и Азовского морей / Под ред. Мордухай-Болтовского Ф.Д. -К.: Наукова думка. - Т.1. 1968,436 с; Т.2. - 1969, 532 с; Т.3, - 1972, 336 с.
7. Яшнов В.А. Практикум по гидробиологии. - М.: Высш. шк., 1969. - 428 с.
8. Северо-западная часть Черного моря: биология и экология / Под ред. Зайцева Ю.П., Александрова Б. Г., Миничевой Г. Г. - К.: «Наукова думка», 2006. - 703 с.
9. Зайцев Ю. П. Введение в экологию Черного моря. - Одесса: «Эвен», 2006. - 224 с.
10. Бурковский И.В. Морская биогеоценология. Организация сообществ и экосистем. - М: Т-во научных изданий КМК, 2006. - 285 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Систематика вищих рослин з основами екології

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 4.

Кредити ЄКТС 6,5

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Може застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. «Систематика вищих рослин. Викопні відділи. Відділ Мохоподібні»

Змістовий модуль 1.1. «Сучасна система вищих рослин. Викопні відділи: Риніофіти та Зостерофілофіти: систематика та екологічні особливості»

Змістовий модуль 1.2. «Відділ Мохоподібні: систематика та екологічні особливості»

Модуль 2. «Систематика та екологічні особливості судинних вищих спорових рослин»

Змістовий модуль 2.1. «Відділ Плауноподібні та Хвощеподібні: систематика та екологічні особливості»

Змістовий модуль 2.2. «Відділ Папоротеподібні: система відділу та екологічні особливості»

Модуль 3. «Систематика та екологічні особливості голонасінних рослин»

Змістовий модуль 3.1. «Система голонасінних рослин. Систематика та екологічні особливості викопних класів. Насінні папороті та Бенетитові».

Змістовий модуль 3.2. «Систематика та екологічні особливості класів Саговникові, Гінкгові та Гнетові».

Змістовий модуль 3.3. «Систематика та екологічні особливості класу Хвойні».

Модуль 4. «Систематика та екологічні особливості магноліофітів. Клас Дводольні».

Змістовий модуль 4.1. «Клас Дводольні. Підкласи Магноліїди, Ракункуліди, Гамамеліди, Каріофіліди: систематика та екологічні особливості».

Змістовий модуль 4.2. «Підкласи Діленіїди, Розиди: систематика та екологія».

Змістовий модуль 4.3. «Підкласи Ламіїди, Айстериди: систематика та екологічні особливості».

Модуль 5. «Система та екологічні особливості класу Однодольні».

Змістовий модуль 5.1. «Систематика класу Однодольні. Підклас Ліліїди: систематика та екологія»

Змістовий модуль 5.2. «Підкласи: Алісмаптиди, Арециди, Триуриди: систематика та екологічні особливості».

Модуль 6. «Екологія вищих рослин з основами фітоценології».

Змістовий модуль 6.1. «Основи фітоценології».

Змістовий модуль 6.2. «Основи екології вищих рослин».

Модуль 7. «Географія рослин».

Змістовий модуль 7.1. «Основи географії вищих рослин».

Вид семестрового контролю: залік - 4 семестр

Рекомендована література

1. Нечитайло В. А. Ботаніка. Вищі рослини. / В. А. Нечитайло, Л. Ф. Кучерява – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 432 с.
2. Астахова Л.Є. Ботаніка в таблицях і схемах: Посіб. для учн. загальноосвіт. навч. закл., абітур. та вчит. / Л.Є. Астахова, Д.А. Гарбар, Г.Є. Киричук / [за заг. ред. Киричук Г.Є.] – 2-ге вид., випр. та доп. – Житомир, 2012. – 272 с.: іл.
2. Стеблянко М. І. / Ботаніка / Стеблянко М. І., Ковтун В.А., Морозюк С.С. – К.: Рад. школа, 1981. – 161 с.
3. Яковлев Г.П. Ботаника для учителя / Г.П. Яковлев, Л.В. Аверьянов. – М.: Просвещение: АО «Учеб. лит.», 1996. – 224 с. – (В 2 ч. Ч. 1).
4. Чопик В. І. Систематика вищих рослин. Лабораторний практикум. / В. І. Чопик, О. Л. Липа – К.: Вища школа, 1989. – 223 с.
5. Сергеевская Е. В. Систематика высших растений. Практический курс. / Е. В. Сергеевская – М: Мир, 1998. – 448 с.

Internet джерела:

1. <http://www.twirpx.com/file/683568/>
2. <http://botanika.su>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Судинні рослини: систематика, екологія та флора

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 4.

Кредити ЄКТС 6,5

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Може застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. «Систематика судинних рослин. Викопні відділи.»

Змістовий модуль 1.1. «Сучасна система судинних рослин. Викопні відділи: Риніофіти та Зостерофіліфіти: систематика та екологічні особливості»

Змістовий модуль 1.2. «Загальна характеристика судинних рослин»

Модуль 2. «Систематика та екологічні особливості судинних вищих спорових рослин»

Змістовий модуль 2.1. «Відділ Плауноподібні та Хвоцеподібні: систематика, екологічні особливості, біорізноманіття»

Змістовий модуль 2.2. «Відділ Папоротеподібні: система відділу екологічні особливості, біорізноманіття»

Модуль 3. «Систематика, екологічні особливості та біорізноманіття голонасінних рослин»

Змістовий модуль 3.1. «Система голонасінних рослин. Систематика та екологічні особливості викопних класів. Насінні папороті та Бенетитові».

Змістовий модуль 3.2. «Систематика, екологічні особливості та біорізноманіття класів Саговникові, Гінкгові та Гнетові».

Змістовий модуль 3.3. «Систематика, екологічні особливості та біорізноманіття класу Хвойні».

Модуль 4. «Систематика та екологічні особливості магноліофітів. Клас Дводольні».

Змістовий модуль 4.1. «Клас Дводольні. Підкласи Магноліїди, Ракункуліди, Гамамеліди, Каріофіліди: систематика та екологічні особливості та біорізноманіття».

Змістовий модуль 4.2. «Підкласи Діленіїди, Розиди: систематика, екологія та біорізноманіття».

Змістовий модуль 4.3. «Підкласи Ламіїди, Айстериди: систематика, екологія та біорізноманіття».

Модуль 5. «Система та екологічні особливості класу Однодольні».

Змістовий модуль 5.1. «Систематика класу Однодольні. Підклас Ліліїди: систематика, екологія, біорізноманіття»

Змістовий модуль 5.2. «Підкласи: Алісмаптиди, Арециди, Триуриди: систематика, екологічні особливості та біорізноманіття».

Модуль 6. «Екологія судинних рослин з основами фітоценології».

Змістовий модуль 6.1. «Основи фітоценології».

Змістовий модуль 6.2. «Основи екології судинних рослин».

Модуль 7. «Географія рослин».

Змістовий модуль 7.1. «Основи географії судинних рослин».

Вид семестрового контролю: залік - 4 семестр

Рекомендована література

1. Нечитайло В. А. Ботаніка. Вищі рослини. / В. А. Нечитайло, Л. Ф. Кучерява – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 432 с.
2. Астахова Л.Є. Ботаніка в таблицях і схемах: Посіб. для учн. загальноосвіт. навч. закл., абітур. та вчит. / Л.Є. Астахова, Д.А. Гарбар, Г.Є. Киричук / [за заг. ред. Киричук Г.Є.] – 2-ге вид., випр. та доп. – Житомир, 2012. – 272 с.: іл.
2. Стеблянко М. І. / Ботаніка / Стеблянко М. І., Ковтун В.А., Морозюк С.С. – К.: Рад. школа, 1981. – 161 с.
3. Яковлев Г.П. Ботаніка для учителя / Г.П. Яковлев, Л.В. Аверьянов. – М.: Просвещение: АО «Учеб. лит.», 1996. – 224 с. – (В 2 ч. Ч. 1).
4. Чопик В. І. Систематика вищих рослин. Лабораторний практикум. / В. І. Чопик, О. Л. Липа – К.: Вища школа, 1989. – 223 с.
5. Сергеевская Е. В. Систематика высших растений. Практический курс. / Е. В. Сергеевская – М: Мир, 1998. – 448 с.

Internet джерела:

1. <http://www.twirpx.com/file/683568/>
2. <http://botanika.su>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Альгологія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 3.

Кредити ЄКТС 3,0

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Може застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1 «Анатомія, морфологія, систематика, особливості функціонування, філогенія, екологія та поширення водоростей. Значення водоростей в природі та житті людини»

Змістовий модуль 1.1. «Особливості будови та функціонування водоростей різних систематичних груп. Екологія та поширення водоростей»

Змістовий модуль 1.2. «Сучасна систематика водоростей»

Модуль 2 Водорості дискокрислати

Змістовий модуль 2.1. «Систематика, особливості організації та розмноження Рафідофітових, Золотистих, Евстигматофітових, Жовтозелених водоростей»

Змістовий модуль 2.2. «Загальна характеристика та систематика відділів Бурих, Діатомових, Диктіофітових та Динофітових водоростей»

Модуль 3 «Водорості платикрислати»

Змістовий модуль 3.1. «Відділи Гаптофітові, Крислофітові, Глаукоцистофітові та Червоні водорості»

Змістовий модуль 3.2. «Відділ Зелених водоростей. Походження та еволюція водоростей»

Вид семестрового контролю: іспит - 3 семестр

Рекомендована література

1. Ботаніка. Водорості та гриби: навч. посібник / І.Ю. Костіков, В.в. Джаган, Е.М. Демченко, О.А. Бойко, В.Р. Бойко, П.О. Романенко. – К.: Арістей, 2007. – 476 с.
2. *Algae of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 1.* Cyanoprocarota, Euglenophyta, Chrysophyta, Xanthophyta, Raphidophyta, Phaeophyta, Dinophyta, Cryptophyta, Glaucocystophyta, and Rhodophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2006. – 713 p.
3. *Algae of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 2.* Bacillariophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2009. – 413 p.
4. *Algae of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 3.* Chlorophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2011. – 511 p.

Internet джерела:

1. <http://www.berl.ru/article/biology/algology.htm>
2. <http://herba.msu.ru/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Нижчі рослини: систематика, екологія, поширення

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 3.

Кредити ЄКТС 3,0

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Може застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1 «Анатомія, морфологія, систематика, особливості функціонування, філогенія, екологія та поширення водоростей. Значення водоростей в природі та житті людини»

Змістовий модуль 1.1. «Особливості будови та функціонування водоростей різних систематичних груп. Екологія та поширення водоростей»

Змістовий модуль 1.2. «Сучасна систематика водоростей»

Модуль 2 Водорості дискокрисмати

Змістовий модуль 2.1. «Систематика, особливості організації та розмноження Рафідофітових, Золотистих, Евстигматофітових, Жовтозелених водоростей»

Змістовий модуль 2.2. «Загальна характеристика та систематика відділів Бурих, Діатомових, Диктіофітових та Динофітових водоростей»

Модуль 3 «Водорості платикрисмати»

Змістовий модуль 3.1. «Відділи Гаптофітові, Крислофітові, Глаукоцистофітові та Червоні водорості»

Змістовий модуль 3.2. «Відділ Зелені водорості. Походження та еволюція водоростей»

Вид семестрового контролю: іспит - 3 семестр

Рекомендована література

1. Ботаніка. Водорості та гриби: навч. посібник / І.Ю. Костіков, В.в. Джаган, Е.М. Демченко, О.А. Бойко, В.Р. Бойко, П.О. Романенко. – К.: Арістей, 2007. – 476 с.

2. *Algae of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 1.* Cyanoprocarota, Euglenophyta, Chrysophyta, Xanthophyta, Raphidophyta, Phaeophyta, Dinophyta, Cryptophyta, Glaucocystophyta, and Rhodophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2006. – 713 p.

3. *Algae of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 2.* Bacillariophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2009. – 413 p.

4. *Alge of Ukraine: diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Vol. 3* Chlorophyta / Eds. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. – Ruggell: Ganter Verlag, 2011. – 511 p.

Internet джерела:

1. <http://www.berl.ru/article/biology/algology.htm>

2. <http://herba.msu.ru/>

III курс

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Функціональна біохімія

Статус дисципліни: цикл професійної підготовки. Нормативна (обов'язкова) частина

Мова навчання Українська

Семестр 5 – 6.

Кредити ЄКТС 6,5

Програмні результати навчання:

Студент повинен:

- Демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
- Демонструвати знання про будову та функції імунної системи, клітинні та молекулярні механізми імунних реакцій, їх регуляцію, генетичний контроль; види імунітету та методи оцінки імунного статусу організму.
- Демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Предмет та задачі функціональної біохімії. Біохімія крові

Змістовний модуль 1. Вступ до функціональної біохімії.

Змістовний модуль 2. Біохімія крові.

Змістовний модуль 3. Біохімія згортальної і фібринолітичної систем крові.

Змістовний модуль 4. Біохімія сполучної тканини.

Модуль 2. Біохімія імунної системи.

Змістовний модуль 1. Біологічні основи імунних реакцій організму

Змістовний модуль 2. Антигенспецифічна активація лімфоцитів. Розвиток імунної відповіді.

Модуль 3. Механізми розвитку специфічних імунних реакцій.

Змістовний модуль 1. Процесинг і презентація антигенів. Активація лімфоцитів.

Змістовний модуль 2. Взаємодія клітин в процесі розвитку специфічної імунної відповіді.

Змістовний модуль 3. Імунна толерантність. Затухання імунної відповіді. Імунна пам'ять.

Модуль 4. Біохімія нирок та печінки

Змістовний модуль 1. Біохімія нирок та сечоутворення.

Змістовний модуль 2. Біохімія печінки.

Модуль 5. Біохімія нервової та м'язової діяльності

Змістовний модуль 1. Біохімія нервової системи.

Змістовний модуль 2. Біохімія м'язів.

Модуль 6. Біохімія патологічних процесів

Змістовний модуль 1. Біохімія пухлинного росту.

Змістовний модуль 2. Біохімія екстремальних вікових груп.

Модуль 7. Токсикологія та моніторинг лікарських засобів.

Змістовний модуль 1. Токсикологія лікарських засобів.

Змістовний модуль 2. Моніторинг лікарських засобів.

Вид семестрового контролю: залік - 5 семестр, іспит – 6 семестр.

Рекомендована література

1. Функціональна біохімія: Навч. посіб. / А.Л. Загайко, Л.М.Вороніна, М.В. Волощенко та ін. – НФаУ, 2010. – 220 с.
2. Биохимия человека: В 2-х томах / Р. Марри, Д. Греннер, П. Мейес, В. Родуэлл. – М.: Мир, 1993. – 799 с.

3. Біологічна хімія: Підручник / Л.М. Вороніна, В.Ф. Десенко, Н.М. Мадієвська та ін. – Х.: Основа; Вид-во НФАУ, 2000. – 678 с.
4. Гонський Я.І., Максимчук Т.П. Біохімія людини / Я.І. Гонський, Т.П. Максимчук. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 736 с.
5. Кольман Я., Рем К.Г. Наглядная биохимия / Я. Кольман, К.Г. Рем. – М.: Мир, 2000. – 469 с.
6. Ленинджер А. Основы биохимии: В 3-х т / А. Ленинджер. - М.: Мир, 1985. – 1055 с.

Internet джерела:

1. <http://ua.ukrbiochemjournal.org/>
2. <http://www.maik.rssi.ru/ru/journals/catalog/alphabet/b/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Фізіологія рослин

Статус дисципліни: цикл професійної підготовки. Нормативна (обов'язкова) частина

Мова навчання Українська

Семестр 5.

Кредити ЄКТС 6,5

Програмні результати навчання:

1. Демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
2. Демонструвати знання закономірностей взаємодії живих організмів між собою та їхньої ролі у процесах трансформації речовин і енергії в біосфері.
3. Застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Вступ

Змістовий модуль 1.1. Фізіологія рослин та її місце в системі природничих наук

Змістовий модуль 1.2. Фізіологія рослинної клітини

Модуль 2. Водобмін

Змістовий модуль 2.1. Водобмін рослинної клітини

Змістовий модуль 2.2. Водобмін рослинного організму

Модуль 3. Фотосинтез

Змістовий модуль 3.1. Загальна характеристика і значення фотосинтезу

Змістовий модуль 3.2. Біохімізм фотосинтезу

Модуль 4. Дихання та бродіння

Змістовий модуль 4.1. Значення дихання та бродіння рослин і сутність цих процесів

Змістовий модуль 4.2. Біохімізм дихання

Модуль 5. Мінеральне живлення

Змістовий модуль 5.1. Загальні питання кореневого живлення рослин

Змістовий модуль 5.2. Особливості живлення рослин азотом

Модуль 6. Ріст рослин

Змістовий модуль 6.1. Ріст рослин

Змістовий модуль 6.2. Фізіологічно активні сполуки рослин та рухи рослин

Модуль 7. Розвиток рослин

Змістовий модуль 7.1. Індивідуальний розвиток рослин

Змістовий модуль 7.2. Рослина як єдине ціле

Вид семестрового контролю: іспит – 5 семестр.

Рекомендована література:

1. Вікторов Д.П. Практикум з фізіології рослин. / Дмитро Петрович Вікторов. – К.: Вища школа, 1991. – 53 с.
2. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. / Микола Миколайович Мусієнко. – К.: Либідь, 2001. – 392 с.
3. Проценко Д.П. Фізіологія рослин. / Дмитро Петрович Проценко. – К.: Вища школа, 1978. – 351 с.
4. Полевой В.В. Физиология растений. / Всеволод Владимирович Полевой. – М.: Высш. шк., 1989. – 464 с.
5. Якушина Н.И. Физиология растений. / Наталья Ивановна Якушкина. – М.: Высш. шк., 1993. – 351 с.

Internet джерела:

1. <http://www.biol.univ.kiev.ua>
2. <http://www.bio.msu.ru>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень: вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Мікробіологія

Статус дисципліни: За вибором університету

Мова навчання: Українська

Семестр: 6/ екзамен

Кредити ЄКТС: 5,0/150

Програмні результати навчання:

Знати: особливості будови, фізіології, екології і генетики основних таксономічних груп мікроорганізмів; їх значення і особливості мікробіологічного перетворення сполук у природі; характер взаємозв'язків у біотичному угрупованні; мікрофлору організму людини, тварин і рослин; практичне використання мікробіоти у народному господарстві; мікробіологічну термінологію.

Вміти: користуватися мікроскопічною технікою; здійснювати основні методи мікробіологічних досліджень (мікроскопію, посів, культивування, виділення чистих культур, фарбування мікроорганізмів, стерилізацію); проводити вивчення фізіологічних властивостей різних груп мікроорганізмів з використанням елективних та диференційно-діагностичних середовищ; використовувати сучасні методи мікробіологічних досліджень для вирішення практичних завдань.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ I. Історія розвитку мікробіології. Морфологія та систематика мікроорганізмів.

Тема 1. Предмет, проблеми і завдання мікробіології. Тема 2. Короткий нарис з історії розвитку мікробіології. Тема 3. Морфологія і ультраструктура прокариотних клітин. Тема 4. Систематика бактерій.

МОДУЛЬ II. Фізіологія і генетика мікроорганізмів.

Тема 1. Генетика бактерій. Генетичні рекомбінації у прокариот. Тема 2. Мутації у бактерій. Тема 3. Фізіологія мікроорганізмів. Процеси дихання та бродиння.

МОДУЛЬ III. Екологія мікроорганізмів та мікробіологічне перетворення сполук в природі.

Тема 1. Мікроорганізми та навколишнє середовище. Тема 2. Екологія мікроорганізмів. Тема 3. Участь мікроорганізмів в кругообігу нітрогену, карбону та інших біогенних елементів.

МОДУЛЬ IV. Мікрофлора організму людини, тварин та рослин. Вчення про інфекцію.

Тема 1. Мікробіота організму людини, тварин і рослин. Тема 2. Вчення про інфекцію та механізми її поширення. Тема 3. Патогенність мікроорганізмів та протибактеріальний імунітет.

МОДУЛЬ V. Культивування мікроорганізмів та їх практичне використання

Тема 1. Особливості культивування різних груп мікроорганізмів. Ріст мікроорганізмів та його закономірності. Тема 2. Вакцини. Типи вакцин. Вакцинопрофілактика. Календар щеплень в Україні. Тема 3. Використання мікроорганізмів для виробництва лікувальних засобів.

Рекомендована література

1. Букринская А. Г. Вирусология. М.: Медицина, 1986. – 336 с.
2. Векірчик К. М. Мікробіологія з основами вірусології: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 312 с.
3. Люта В. А., Кононов О. В. Мікробіологія з технікою мікробіологічних досліджень та основами імунології: У 2 кн. Кн. 1. Загальна мікробіологія: Підручник. – К.: Здоров'я, 2006. – 512 с.: іл.

4. Микробиология: Учебник для студ. биол. специальностей вузов / М. В. Гусев, Л. А. Минеева. – 6-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 464 с.
5. Пяткин К. Д., Кривошеин Ю. С. Микробиология: Учебник – М.: Медицина, 1980. – 512 с., ил.

Internet джерела:

1. <http://www.microbeworld.org/>
2. <http://mikrobiki.ru>
3. microbiology.ucoz.org/
4. meduniver.com/Medical/Microbiology/

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Генетика з основами селекції

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни самостійного вибору університету

Мова навчання Українська

Семестр 6.

Кредити ЄКТС 6,0

Програмні результати навчання:

- Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.
- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Цитологічні основи спадковості. Взаємодія генів.

Змістовий модуль 1. Матеріальні основи спадковості, механізм поділу клітинного ядра.

Змістовий модуль 2. Відкриття Г. Менделем стабільних генів. Взаємодія між генами.

Модуль 2. Успадкування ознак, зчеплених зі статтю. Генетична організація хромосом.

Змістовий модуль 3. Визначення статі.

Змістовий 4. Позаядерна спадковість та її біологічне значення.

Змістовний модуль 5. Зв'язок між нуклеїновими кислотами та білками.

Модуль 3. Закономірності мінливості.

Змістовий модуль 5. Модифікаційна мінливість та її властивості.

Змістовний модуль 6. Мутаційна мінливість та її властивості.

Модуль 4. Генетика популяцій.

Змістовий модуль 6. Генетика популяцій.

Змістовний модуль 7. Фактори генетичної динаміки популяцій.

Модуль 5. Генетика людини.

Змістовий модуль 8. Методи генетики людини.

Змістовний модуль 9. Спадкові захворювання людини.

Змістовний модуль 10. Медико-генетичне консультування.

Модуль 6. Основи селекції.

Змістовий модуль 11. Генетичні основи селекції рослин.

Змістовний модуль 12. Генетичні основи селекції тварин і мікроорганізмів.

Вид семестрового контролю: іспит – 6 семестр.

Рекомендована література:

1. Алиханян С.И. Вопросы молекулярной генетики и генетики микроорганизмов / С.И. Алиханян. – М.: Наука, 1968. – 248 с.
2. Дубинин Н.П. Общая Генетика / Н.П. Дубинин. – М.: Наука, 1986. – 560 с.
3. Иванов В.И. Учебник для вузов: Генетика / В.И. Иванов, Н.В. Барышникова, Дж.С. Билева [и др.] / [Под ред. академика В.И. Иванова]. – М.: ИКЦ «Академика», 2006. – 638 с.
4. Лищенко І.Д. Генетика з основами селекції / І.Д. Лищенко – К.: Вища школа, 1994. – 416 с.
5. Уотсон Дж. Молекулярная біологія гена / Дж. Уотсон. – М.: Мир, 1967. – 464 с.

Internet джерела:

5. <http://www.bionet.nsc.ru/vogis/>
6. <http://cytgen.com/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень: вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Вірусологія

Статус дисципліни: За вибором університету

Мова навчання: Українська

Семестр: 5/ залік

Кредити ЄКТС: 4,0/120

Програмні результати навчання:

Знати: структуру та будову вірусів, віроїдів і пріонів; сучасні принципи класифікації вірусів; особливості реплікації різних груп вірусів, віроїдів і пріонів; основні вірусні захворювання людини, тварин і рослин; теорії походження вірусів; роль вірусів в еволюції; типи взаємодії вірусів, віроїдів і пріонів з живими організмами на різних рівнях; особливості противірусного імунітету.

Вміти: класифікувати віруси за їх морфологічними ознаками, молекулярною архітектурою та серологічними властивостями; розпізнавати симптоми вірогідних вірусних захворювань; використовувати сучасну спеціальну термінологію; застосовувати отримані знання для подальшого навчання та у практичній роботі.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ I. Основи вірусології.

Тема 1. Історія розвитку вірусології. Тема 2. Походження, хімічний склад та морфологія вірусів. Тема 3. Типи взаємодії вірусів з клітинами.

МОДУЛЬ II. Віруси людини, тварин і рослин.

Тема 1. РНК-вмісні віруси та їх характеристика. Тема 2. ДНК-вмісні віруси та їх характеристика. Тема 3. Бактеріофаги, їх морфологічні особливості та взаємодія з клітинами.

МОДУЛЬ III. Дослідження та ідентифікація вірусів. Противірусний імунітет.

Тема 1. Основні методи виділення, культивування та дослідження вірусів. Тема 2. Противірусний імунітет, його особливості. Тема 3. Онкогенні віруси.

Рекомендована література

1. Букринская А. Г. Вирусология. М.: Медицина, 1986. – 336 с.
2. Векірчик К. М. Мікробіологія з основами вірусології: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 312 с.
3. Филдс Б. Н. и др. Вирусология: В 3-х т. – М.: Мир, 1989.
4. Лурия С., Дарнелл Дж. Общая вирусология. – М.: Мир, 1970. – 424 с.

Internet джерела:

1. <https://en.wikipedia.org/wiki/Virology>
2. <http://www.sciencedirect.com>
3. microbiology.ucoz.org/
4. meduniver.com/Medical/Microbiology/

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Біофізика

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором університету)

Мова навчання: Українська

Семестр: 5

Кредити ЄКТС: 4

Програмні результати навчання: Знати предмет і завдання біофізики, методи біофізики; класифікацію термодинамічних систем, термодинамічні параметри і функції стану системи, закони термодинаміки і їх застосування до стану біологічних систем; термодинамічні потенціали; термодинаміку незворотніх процесів; конформацію макромолекул, методи вивчення структури білків; біофізику нуклеїнових кислот; механізми взаємодії ферменту з субстратом; кінетику ферментативних реакцій; молекулярну організацію клітинних мембран; мембранний транспорт; електричні параметри мембран, потенціал дії; біофізику скоротливих процесів; фотобіологічні процеси; загальні принципи функціонування сенсорних систем. Вміти розв'язувати типові біофізичні задачі; застосовувати основні біофізичні методи досліджень; аналізувати, порівнювати, встановлювати зв'язки з іншими науками, формулювати висновки, працювати з навчальною, науковою літературою та інтернет-ресурсами.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Вступ до біофізики. Термодинаміка біофізичних процесів.

Змістовий модуль 1.1. Вступ до біофізики. Методи біофізики.

Змістовий модуль 1.2. Термодинаміка біофізичних процесів.

Модуль 2. Молекулярна біофізика.

Змістовий модуль 2.1. Молекулярна біофізика.

Змістовий модуль 2.2. Біофізика білків та нуклеїнових кислот.

Змістовий модуль 2.3. Ферментативний каталіз.

Модуль 3. Біофізика клітини. Біофізика складних систем.

Змістовий модуль 3.1. Біофізика клітини.

Змістовий модуль 3.2. Біофізика скоротливих процесів.

Змістовий модуль 3.3. Біоенергетика.

Змістовий модуль 3.4. Біофізика складних систем.

Вид семестрового контролю: залік

Рекомендована література:

1. Біофізика і біомеханіка: підручник / В. С. Антонюк, М. О. Бондаренко, В. А. Ващенко, Г. В. Канашевич, Г. С. Тимчик, І. В. Яценко. – Київ: Політехніка, 2012. – 344 с.
2. Деркач М.П. Основи біофізики. - Вид-во Львівського ун-ту, 1967.
3. Костюк П.Г. та ін. Биофизика. - К.: «Вища школа», 2008.
4. Посудін Ю. І. Біофізика рослин. Підручник - Вінниця: Нова Книга, 2004. – 256 с.
5. Посудін Ю. І. Фізика з основами біофізики: Підручник. - Київ, Світ, 2003. - 400 с.

Internet джерела:

1. www.biophysics.org
2. <http://www.cell.com/biophysj/home>
3. <http://www.biophys.ru/>
4. <http://www.maik.ru/ru/journal/biofiz/>
5. <http://biophysics.berkeley.edu/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Паразитологія

Статус дисципліни: варіативна (за вибором університету)

Мова навчання Українська

Семестр 6

Кредити ЄКТС 4

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен: **Знати:** основні форми взаємовідносин організмів; морфофізіологічні особливості паразитичних найпростіших, цикли розвитку, шляхи інвазій, методи лабораторної діагностики та профілактики спричинених ними захворювань; морфофізіологічні особливості паразитичних гельмінтів, цикли розвитку, шляхи інвазій, методи лабораторної діагностики та профілактики гельмінтозів; морфофізіологічні особливості кліщів і комах, цикли розвитку, методи лабораторної діагностики та профілактики хвороб, збудниками та переносниками збудників яких вони є.

Вміти: ідентифікувати за систематичними ознаками представників паразитичних найпростіших; обґрунтувати методи лабораторної діагностики і основні заходи особистої та громадської профілактики хвороб, збудниками яких є найпростіші; ідентифікувати статевозрілих трематод та цестод за систематичними ознаками; обґрунтувати основні заходи особистої та громадської профілактики трематодозів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Вступ. Взаємовідносини організмів. Змістовний модуль 1. Форми взаємовідносин організмів. **Модуль 2.** Особливості взаємовідносин паразитів та їх хазяїв. Змістовний модуль 2. Життєві цикли паразитів. Вплив паразитів на хазяїв. **Модуль 3.** Особливості біології паразитів. Змістовний модуль 3. Морфо-фізіологічні адаптації організмів до паразитичного способу життя. **Модуль 4.** Роль паразитів у природі та житті людини. Змістовний модуль 4. Парацитоценологія. Роль паразитичних тварин у природі та житті людини.

Вид семестрового контролю: іспит – 6 семестр

Рекомендована література:

1. Догель В.А. Общая паразитология. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1962. – 464 с.
2. Маркевич О.П. Основи паразитології. – К.: Радянська школа, 1950. – 592 с.
3. Невядомська К., Пойманська Т., Магніцька Б, Чубай А. Загальна паразитологія – К.: Наук. думка, 2007. – 484 с.
4. Беклемишев В.Н. Биоценологические основы сравнительной паразитологии. – М.: Наука, 1970. – 502 с.
5. Кеннеди К. Экологическая паразитология. М.: Мир, 1978. – 230 с.
6. Череватов В.Ф., Хлус Л.М. Загальна паразитологія: Курс лекцій. – Чернівці: Рута, 2007. – 128 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Лікарські рослини

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни самостійного вибору університету

Мова навчання Українська

Семестр 6.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
- Вміє демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Здатний демонструвати знання і розуміння основ загальної, системної й прикладної екології, принципів оптимального природокористування й охорони природи.
- Може демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основи раціонального використання дикорослих лікарських рослин.

Змістовий модуль 1.1. Поняття про лікарські рослини та лікарську рослинну сировину.

Змістовий модуль 1.2. Біологічно активні речовини лікарських рослин.

Модуль 2. Дикорослі лікарські рослини.

Змістовий модуль 2.1. Рослини, що містять алкалоїди та глікозиди.

Змістовий модуль 2.2. Рослини, що містять, вітаміни, флавоноїди, дубильні речовини.

Модуль 3. Фітотерапія.

Змістовий модуль 3.1. Фітотерапія захворювань систем органів дихання та травлення, серцево-судинної системи.

Змістовий модуль 3.2. Фітотерапія захворювань сечостатевої та нервової систем.

Вид семестрового контролю: залік – 6 семестр.

Рекомендована література:

1. Бензель Л. В. Лікарські рослини і фітотерапія (фітотерапевтична рецептура): навч. посіб. / Л. В. Бензель, Р. Є. Дармограй, П. В. Бензель. – К. : ВСВ «Медицина», 2010. – 400 с.
2. Болгарович З.Е. Народна медицина українців / З.Е.Болгарович. – К.: Наук. думка, 1990. – 230 с.
3. Кобзар А. Я. Фармакогнозія в медицині: 1. Клінічна фармакогнозія. 2. Фітотерапія /А.Я. Кобзар. – Київ, 2004. – 479 с.
4. Гоменюк Г.А. 700 рецептов фитотерапии / Г.А.Гоменюк, В.С.Даниленко. – К.: Б.и., 1995. – 84 с.
5. Ковалев В. Н. Основы практической фитотерапии / В. Н. Ковалев, И. А. Зупанец, В. С. Кисличенко, И. А. Журавель и др. – Харьков : УкрФА, 1999. – 304 с.
6. Товстуха Є. С. Фітотерапія / Є. С. Товстуха. – Київ : «Здоров'я», 1991. – 304 с.

Internet джерела:

1. Лікарські рослини України від А до Я [<http://likar-trava.com/>]
2. Аннамухамедова О.О. Лікарські рослини: навчальний посібник/ О.О. Аннамухамедова, А.О. Аннамухамедов. – Житомир, 2014. – 204 с. [http://eprints.zu.edu.ua/14121/1/посібник_лікарські.pdf]
3. Лікарські рослини: енциклопедичний довідник / за ред. А.М. Гродзінського. – К.: вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, Український виробничо-комерційний центр «Олімп», 1992. – 544 с. [https://choice.nethouse.ua/static/doc/0000/0000/0130/130136.3_q46zv2ro8.pdf]

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Валеологія і вікова фізіологія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліна вільного вибору студента Блок 1

Мова навчання Українська

Семестр 5

Кредити ЄКТС 3/90

Програмні результати навчання:

- **Знати:** базові теоретичні та методологічні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей; основні закономірності росту і розвитку організму людини; основні принципи збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя; методи, алгоритми планування та проведення досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів; вікові особливості будови і функцій систем внутрішніх органів; фізіологічні показники систем органів кожного вікового періоду; фізіологічну термінологію; спеціальну літературу; гігієнічні норми навчання та відпочинку; сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.
- **Вміти:** виконувати узагальнення і розрахунки; застосовувати базові знання під час виконання досліджень і експертиз, розробки заходів з охорони й збереження здоров'я людини; демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя; застосовувати знання валеології і вікової фізіології для нормування фізичних навантажень та розумової діяльності, режиму дня та уроків школярів, впроваджувати знання для практичної діяльності з питань покращення екологічних умов, раціонального природокористування і природоохоронної роботи; демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів; шляхом самостійного навчання освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань валеології та вікової фізіології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Закономірності росту і розвитку дітей та підлітків.

Змістовний модуль 1. Предмет і завдання валеології та вікової фізіології. Вікові особливості та гігієна опорно-рухової системи.

Змістовний модуль 2. Вікова фізіологія та гігієна серцево-судинної, дихальної, травної та видільної систем.

Модуль 2. Вікова фізіологія і валеологія нервової та ендокринної систем. Вікова фізіологія аналізаторів

Змістовний модуль 3. Вікова фізіологія і валеологія нервової системи та ендокринної систем. Вікова фізіологія та гігієна зорового та слухового аналізаторів.

Змістовний модуль 4. Вікова фізіологія навчально-виховного процесу. Вікова фізіологія та гігієна шкіри. Загартування.

Вид семестрового контролю: екзамен – 5 семестр.

Рекомендована література

1. Білик Е.В. Валеологія: [довідник школяра] / Е.В.Білик. – Донецьк.: БАО, 2005. – 511 с.
2. Брехман И.И. Валеология. – наука о здоровье / И.И. Брехман. – М.: Физкультура и спорт, 1990. – 215 с.
3. Вайнер Э.Н. Валеология: Учебник для вузов / Э.Н. Вайнер. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 416 с.

4. Даценко І.І. Гігієна та екологія людини / І.І.Даценко. – Львів: Афіша, 2000. – 204 с.
5. Даценко І.І. Гігієна дітей і підлітків / І.І.Даценко, М. Б. Шегедин, Ю.І.Шашков. - К.: Медицина, 2006. – 304 с.
6. Даценко І.І. та ін. Загальна гігієна. Словник-довідник / І.І.Даценко. – Львів, Афіша. 2001. – 244 с.
7. Маруненко І. М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: [курс лекцій] /Маруненко І.М. , Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. – К.:Професіонал, 2004. – 304 с.

Internet джерела:

1. <http://www.bibliotekar.ru/valeologia-2/index.htm>
2. <http://medbib.in.ua/valeologiya.htm/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Вікові особливості онтогенезу людини

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліна вільного вибору студента Блок 2

Мова навчання Українська

Семестр 5

Кредити ЄКТС 3/90

Програмні результати навчання:

- *Знати:* базові теоретичні та методологічні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей; основні закономірності росту і розвитку організму людини; основні принципи збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя; методи, алгоритми планування та проведення досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів; вікові особливості будови і функцій систем внутрішніх органів; фізіологічні показники систем органів кожного вікового періоду; фізіологічну термінологію; спеціальну літературу; гігієнічні норми навчання та відпочинку; сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.
- *Вміти:* виконувати узагальнення і розрахунки; застосовувати базові знання під час виконання досліджень і експертиз, розробки заходів з охорони й збереження здоров'я людини; демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя; застосовувати знання валеології і вікової фізіології для нормування фізичних навантажень та розумової діяльності, режиму дня та уроків школярів, впроваджувати знання для практичної діяльності з питань покращення екологічних умов, раціонального природокористування і природоохоронної роботи; демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів; шляхом самостійного навчання освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань валеології та вікової фізіології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Закономірності росту і розвитку дітей та підлітків.

Змістовний модуль 1. Предмет і завдання валеології та вікової фізіології. Вікові особливості та гігієна опорно-рухової системи.

Змістовний модуль 2. Вікова фізіологія та гігієна серцево-судинної, дихальної, травної та видільної систем.

Модуль 2. Вікова фізіологія і валеологія нервової та ендокринної систем. Вікова фізіологія аналізаторів

Змістовний модуль 3. Вікова фізіологія і валеологія нервової системи та ендокринної систем. Вікова фізіологія та гігієна зорового та слухового аналізаторів.

Змістовний модуль 4. Вікова фізіологія навчально-виховного процесу. Вікова фізіологія та гігієна шкіри. Загартування.

Вид семестрового контролю: екзамен – 5 семестр.

Рекомендована література

1. Білик Е.В. Валеологія: [довідник школяра] / Е.В.Білик. – Донецьк.: БАО, 2005. – 511 с.
2. Брехман И.И. Валеология. – наука о здоровье / И.И. Брехман. – М.: Физкультура и спорт, 1990. – 215 с.
3. Вайнер Э.Н. Валеология: Учебник для вузов / Э.Н. Вайнер. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 416 с.

4. Даценко І.І. Гігієна та екологія людини / І.І.Даценко. – Львів: Афіша, 2000. – 204 с.
5. Даценко І.І. Гігієна дітей і підлітків / І.І.Даценко, М. Б. Шегедин, Ю.І.Шашков. - К.: Медицина, 2006. – 304 с.
6. Даценко І.І. та ін. Загальна гігієна. Словник-довідник / І.І.Даценко. – Львів, Афіша. 2001. – 244 с.
7. Маруненко І. М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: [курс лекцій] /Маруненко І.М. , Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. – К.:Професіонал, 2004. – 304 с.

Internet джерела:

1. <http://www.bibliotekar.ru/valeologia-2/index.htm>
2. <http://medbib.in.ua/valeologiya.htm/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Методологія наукових досліджень

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором студента)

Мова навчання Українська

Семестр 6

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: навички організації науково-дослідної роботи, проведення теоретичних і експериментальних досліджень, вміння працювати з сучасною науковою літературою, навички оформлення результатів власних досліджень у вигляді курсових, дипломних робіт, наукових статей, доповідей тощо.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основи методології науково-дослідної діяльності.

Традиційні загальнонаукові методи. Інформаційне забезпечення наукової роботи. Методи пошуку і збору наукової інформації.

Модуль 2. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.

Види студентських наукових робіт. Правила оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт і порядок подання їх до захисту. Наукова стаття, правила написання наукової статті. Тези наукової доповіді.

Вид семестрового контролю: залік - 6 семестр.

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підруч. / М.Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: учеб. пособ. / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – К. : МАУП, 2002. - 216 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв.– К. : ВД “Професіонал”, 2004.-208с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень / О.В. Крушельницька. – К., 2003. – 192 с.
5. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: підруч. / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К., 2003.-327с.
6. Сидорєнко В.К. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.К. Сидорєнко, П.В. Дмитренко. - К.: РШЦ «ДІШТ», 2000. - 259 с.

Internet джерела:

1. http://www.library.dgtu.donetsk.ua/bibl_fah/osnnaukdosl dnepr.pdf
2. http://www.lib.nau.edu.ua/booksfor nau/2007/Osnov_nauk_doslidg_Solovyov.pdf

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Основи наукових досліджень

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором студента)

Мова навчання Українська

Семестр 6

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання: навички проведення теоретичних і експериментальних досліджень, організація науково-дослідної роботи, вміння працювати з сучасною науковою літературою, навички оформлення результатів власних досліджень у вигляді курсових, дипломних робіт, наукових статей, доповідей тощо.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Методологія та організація наукової діяльності.

Основи методології науково-дослідної діяльності. Традиційні загальнонаукові методи. Інформаційне забезпечення наукової роботи. Методи пошуку і збору наукової інформації.

Модуль 2. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.

Види студентських наукових робіт. Правила оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт і порядок подання їх до захисту. Наукова стаття, правила написання наукової статті. Тези наукової доповіді.

Вид семестрового контролю: залік -6 семестр.

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підруч. / М.Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: учеб. пособ. / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – К.: МАУП, 2002. - 216 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв.– К. : ВД “Професіонал”, 2004.-208с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень / О.В. Крушельницька. – К., 2003. – 192 с.
5. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: підруч. / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К., 2003.-327с.
6. Сидорєнко В.К. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.К. Сидорєнко, П.В. Дмитренко. - К.: РІШЦ «ДІШТ», 2000. - 259 с.

Internet джерела:

1. http://www.library.dgtu.donetsk.ua/bibl_fah/osnnaukdosldnepr.pdf
2. http://www.lib.nau.edu.ua/booksfornau/2007/Osnov_nauk_doslidg_Solovyov.pdf

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Основи біологічної класифікації

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором студента)

Мова навчання Українська

Семестр 5

Кредити ЄКТС 4

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основні принципи і правила таксономії і зоологічної систематики; напрямки сучасної таксономії; учасний спектр еволюційних поглядів на становлення тваринного світу; методи здобування фактичних даних, порівняння і аналізу в зоології.

Вміти: обирати методи для здійснення конкретних досліджень у галузі екології; критично аналізувати сукупність поглядів на дискусійні питання зоології

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Ліннеївська класифікація.

Модуль 2. Ранги.

Змістовний модуль 1. Основні таксономічні ранги (категорії).

Змістовний модуль 2. Додаткові таксономічні ранги (категорії).

Модуль 3. Біологічна номенклатура.

Змістовний модуль 3. Поняття про ботанічну номенклатуру. П'ять граматичних моделей ботанічних найменувань.

Змістовний модуль 4. Поняття про зоологічну номенклатуру.

Вид семестрового контролю: екзамен - 5 семестр.

Рекомендована література

1. Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. Четверте видання. Ухвалений Міжнародним союзом біологічних наук. — Київ: Бібліотека офіційних видань. 2000 – 175 с.
2. Глущенко В. И., Акулов А. Ю., Леонтьев Д. В., Утевский С. Ю. Основы общей систематики: уч. пособие. – Харьков: ХНУ, 2004. – 111 с.
3. Джеффри Ч. Биологическая номенклатура. Пер. с англ. М., 1980. – 119 с.
4. Кльге Н.Ю. Принципы систематики живых организмов: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 188 с.
5. Линней К. Философия ботаники. – М.: Наука, 1989. – 451 с.
6. Майр Э. Принципы зоологической систематики. Пер. с англ. – М.: Мир, 1971. – 454 с.
7. Майр Э., Линсли Э., Юзингер Р. Методы и принципы зоологической систематики. – М.: Изд-во иностр. лит., 1956. – 352 с.
8. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт.- К.:“Здоров’я”, 2001. – 227 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Основи класифікації і номенклатури

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором студента)

Мова навчання Українська

Семестр 5

Кредити ЄКТС 4

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основні принципи і правила таксономії і зоологічної систематики; напрямки сучасної таксономії; учасний спектр еволюційних поглядів на становлення тваринного світу; методи здобування фактичних даних, порівняння і аналізу в зоології.

Вміти: обирати методи для здійснення конкретних досліджень у галузі екології; критично аналізувати сукупність поглядів на дискусійні питання зоології

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Ліннеївська класифікація.

Модуль 2. Ранги.

Змістовний модуль 1. Основні таксономічні ранги (категорії).

Змістовний модуль 2. Додаткові таксономічні ранги (категорії).

Модуль 3. Біологічна номенклатура.

Змістовний модуль 3. Поняття про ботанічну номенклатуру. П'ять граматичних моделей ботанічних найменувань.

Змістовний модуль 4. Поняття про зоологічну номенклатуру.

Вид семестрового контролю: екзамен - 5 семестр.

Рекомендована література

1. Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. Четверте видання. Ухвалений Міжнародним союзом біологічних наук. — Київ: Бібліотека офіційних видань. 2000 – 175 с.
2. Глущенко В. И., Акулов А. Ю., Леонтьев Д. В., Утевский С. Ю. Основы общей систематики: уч. пособие. – Харьков: ХНУ, 2004. – 111 с.
3. Джеффри Ч. Биологическая номенклатура. Пер. с англ. М., 1980. – 119 с.
4. Кльге Н.Ю. Принципы систематики живых организмов: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 188 с.
5. Линней К. Философия ботаники. – М.: Наука, 1989. – 451 с.
6. Майр Э. Принципы зоологической систематики. Пер. с англ. – М.: Мир, 1971. – 454 с.
7. Майр Э., Линсли Э., Юзингер Р. Методы и принципы зоологической систематики. – М.: Изд-во иностр. лит., 1956. – 352 с.
8. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт.- К.:“Здоров’я”, 2001. –227 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Фітопатологія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студентів

Мова навчання Українська

Семестр 6.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Аналізувати форми взаємовідносин між макро- та мікроорганізмами з визначенням основних напрямів цих процесів.
- Демонструвати знання про будову та функції імунної системи, клітинні та молекулярні механізми імунних реакцій, їх регуляцію, генетичний контроль; види імунітету та методи оцінки імунного статусу організму.
- Демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Фітопатологія як наука.

Змістовий модуль 1.1. Історія фітопатології як науки

Змістовий модуль 1.2. Предмет, методи та задачі фітопатології.

Модуль 2. Основні типи хвороб рослин

Змістовний модуль 2.1. Хвороби рослин та принципи їх класифікації.

Змістовний модуль 2.2. Хвороби основних сільськогосподарських рослин.

Модуль 3. Загальні поняття про імунітет та стійкість рослин.

Змістовний модуль 3.1. Стійкість рослин до захворювань.

Змістовний модуль 3.2. Методи захисту сільськогосподарських культур від хвороб

Вид семестрового контролю: залік – 6 семестр.

Рекомендована література:

1. Защита растений от болезней / Под ред. В.А. Шкаликова. – М.: Колос, 2004. – 255с.
2. Колодійчук В. Д. Практикум із сільськогосподарської фітопатології: навч. посіб. / В. Д. Колодійчук, А. І. Кривенко, Н. І. Шушківська. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 232 с.
3. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні / В.У. Ящук, В.М. Ващенко, Р.М. Кривошея та ін. – К.: Юніверс Медіа, 2014. – 832с.
4. Пересыпкин В.Ф. Сельскохозяйственная фитопатология / В.Ф. Пересыпкин. – М.: Агропромиздат, 1989. – 480с.
5. Попкова К.В. Общая фитопатология / К.В. Попкова. – М.: Агропромиздат, 1989. – 399 с.
6. Фітопатологія: Підручник / І.Л. Марков, О.В. Башта, Д.Т. Гентош та інш.; [за ред. І.Л. Маркова]. – К.: Ліра-К, 2017. – 548 с.

Internet джерела:

1. www.berl.ru/article/biology/fitopatology.htm
2. www.ngpedia.ru

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Хвороби рослин

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студентів

Мова навчання Українська

Семестр 6.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Аналізувати форми взаємовідносин між макро- та мікроорганізмами з визначенням основних напрямів цих процесів.
- Демонструвати знання про будову та функції імунної системи, клітинні та молекулярні механізми імунних реакцій, їх регуляцію, генетичний контроль; види імунітету та методи оцінки імунного статусу організму.
- Демонструвати знання основних принципів збереження й зміцнення здоров'я, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Поняття про хвороби рослин

Змістовний модуль 1.1. Класифікація і типи прояву хвороб

Змістовний модуль 1.2. Неінфекційні та інфекційні хвороби рослин

Модуль 2. Хвороби основних сільськогосподарських культур

Змістовний модуль 2.1. Хвороби зернових злакових та бобових культур

Змістовний модуль 2.2. Хвороби бульбоплідних та овочевих культур

Змістовний модуль 2.3. Хвороби плодових та ягідних культур

Модуль 3. Хвороби декоративних та квіткових рослин.

Змістовний модуль 3.1. Головні збудники декоративних та квіткових рослин.

Змістовний модуль 3.2. Основні хвороби декоративних та квіткових рослин.

Вид семестрового контролю: залік – 6 семестр.

Рекомендована література:

1. Колодійчук В. Д. Практикум із сільськогосподарської фітопатології: навч. посіб. / В. Д. Колодійчук, А. І. Кривенко, Н. І. Шушківська. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 232 с.
2. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні / В.У. Ящук, В.М. Ващенко, Р.М. Кривошея та ін. – К.: Юніверс Медіа, 2014. – 832с.
3. Пересыпкин В.Ф. Сельскохозяйственная фитопатология / В.Ф. Пересыпкин. – М.: Агропромиздат, 1989. – 480с.
4. Попкова К.В. Общая фитопатология / К.В. Попкова. – М.: Агропромиздат, 1989. –399 с.
5. Фітопатологія: Підручник / І.Л. Марков, О.В. Башта, Д.Т. Гентош та інш./ [за ред. І.Л. Маркова]. – К.: Ліра-К, 2017. – 548 с.

Internet джерела:

1. www.berl.ru/article/biology/fitopatology.htm
2. www.ngpedia.ru

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Навчальна практика з фізіології рослин, генетики

Статус дисципліни: практика. Практика обов'язкова

Мова навчання Українська

Семестр 6.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.
- Демонструвати знання закономірностей взаємодії живих організмів клітинної та неклітинної форм життя між собою, впливу різних чинників на живі організми та їхньої ролі у процесах трансформації речовин і енергії в біосфері.
- Демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення польових, лабораторних, клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Водобмін та кореневе живлення

Змістовний модуль 1. Водний режим рослин.

Змістовний модуль 2. Кореневе живлення.

Модуль 2. Фотосинтез та ріст рослин

Змістовний модуль 1. Фотосинтез.

Змістовний модуль 2. Ріст і розвиток рослин

Модуль 3. Селекція з основами генетики

Змістовний модуль 1. Мінливість: модифікаційна, онтогенетична, мутаційна

Змістовний модуль 2. Еколого-генетична структура популяцій

Змістовний модуль 3. Спадковість. Біологія і генетика розмноження. Генетичні основи селекції

Вид семестрового контролю: залік – 6 семестр.

Рекомендована література:

1. Брайон О.В. Фізіологія рослин: практикум. / О.В.Брайон, В.Г.Чикаленко, П.С. Славний. – К.: Вища школа, 1995. – 96 с.
2. Векірчик К.М. Практикум з фізіології рослин. / Константин Маркович Векірчик. –К.: Вища школа, 1984. – 95 с.
3. Дубинин Н.П. Общая Генетика / Н.П. Дубинин. – М.: Наука, 1986. – 560 с.
4. Лищенко І.Д. Генетика з основами селекції / І.Д. Лищенко – К.: Вища школа, 1994. – 416 с.
5. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. / Микола Миколайович Мусієнко. – К.: Либідь, 2001. – 392 с.

Internet джерела:

1. <http://www.bionet.nsc.ru/vogis/>
2. <http://cytgen.com/>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Екологія і раціональне природокористування

Статус дисципліни Нормативна (обов'язкова)

Мова навчання Українська

Семестр 8

Кредити ЄКТС 5

Програмні результати навчання:

Знати: головні фундаментальні основи існування і розвитку Всесвіту; теоретичні і практичні аспекти сучасної екології: еволюцію взаємовідносин людини і природи, структуру навколишнього середовища, особливості функціонування біосфери і окремих екосистем, великий та малий колообіги речовин, енергії та інформації в біосфері, формування і динаміку природних ресурсів Землі; характер основних екосистем, основні екологічні поняття і закони; основні джерела антропогенного забруднення довкілля, основні причини розвитку глобальної екологічної кризи; методи збереження компонентів природного середовища (атмосфери, гідросфери, літосфери, рослинного і тваринного світу).

Вміти: виконувати екологічні узагальнення і розрахунки; застосовувати базові екологічні знання під час виконання польових екологічних досліджень і експертиз, розробки заходів з охорони й збереження екосистем різних ландшафтів; знаходити оптимальні екологічні рішення під час планування й здійснення природокористування, розв'язання регіональних і локальних проблем трансграничних міграцій забруднень.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Змістовний модуль 1. Екологія в системі природничих, соціальних та технічних наук

Тема №1 Екологія як наука.

Тема №2. Основи системного аналізу, ієрархічність систем, рівні організації біосистем.

Змістовний модуль 2. Основні положення аутоекології (факторіальної екології)

Тема № 1. Чинники середовища. Загальні закономірності впливу абіотичних чинників середовища на організм.

Тема № 2. Вода, як середовище життя.

Тема №3. Особливості наземно-повітряного середовища життя.

Тема №4. Ґрунт як середовище життя.

Тема № 5. Світло як екологічний чинник.

Тема №6. Температура як екологічний чинник.

Тема № 7. Вологість як чинник навколишнього середовища та пристосування до нього організмів.

Тема №8. Біологічні ритми.

Змістовний модуль 3. Основні положення демоекології (популяційної екології).

Тема № 1. Поняття популяція.

Тема № 2. Основні типи біотичних взаємодій між популяціями в угрупованнях і біоценозах.

Змістовний модуль 4. Основні положення синоекології (теорії екосистем)

Тема№ 1. Екосистеми.

Тема№ 2. Біоценози.

Змістовий модуль 5. Раціональне природокористування

Тема 1. Збалансоване використання земельних ресурсів

Тема 2. Збалансоване використання водних ресурсів

Тема 3. Збалансоване використання лісових ресурсів

Тема 4. Збалансоване використання мінеральних ресурсів

Вид семестрового контролю: екзамен– 7 семестр.

Рекомендована література

1. Кучерявий В. О. Екологія.-Львів: Світ, 2000.-493 с.
2. Білявський Г.О., Бутченко. Основи екології: теорія і практикум: Навч.посібник. – К.: Либідь, 2004. – 368 с.
3. Білявський Г.О., Падун М., Костіков І.Ю. Основи екологічних знань. Навч.посібник. – К.: Либідь, 2001. – 368 с.
4. Бурдіян Б.Г. та ін. Навколишнє природне середовище та його охорона: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1993.
5. Білявський Г.О., Пазун М.М., Фурдуй Р.С. Основи загальної екології. – К.: „Либідь”, 2005. – 368 с.

Internet джерела:

1. http://www.geol.univ.kiev.ua/lib/econom_pk.pdf
2. <http://www.rvps.kiev.ua/PUBLIK/Mono66.html>
3. <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=116&lang=book>

IV курс

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Молекулярна біологія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни самостійного вибору університету

Мова навчання Українська

Семестр 8.

Кредити ЄКТС 4

Програмні результати навчання:

- Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот.
- Демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Молекулярно-біологічні основи роботи клітинного геному

Змістовий модуль 1. Вступ до молекулярної біології

Змістовий модуль 2. Будова та властивості білків

Змістовний модуль 3. Нуклеїнові кислоти: будова, властивості, функції

Модуль 2. Особливості біосинтезу білків у клітинах про- і еукаріот

Змістовний 4. Транскрипція. Процесінг

Змістовний модуль 5. Рекогніція. Трансляція

Змістовний модуль 6. Особливості реплікації, репарації та рекомбінації ДНК

Модуль 4. Молекулярні механізми регуляції клітинного циклу, диференціювання та старіння

Змістовний модуль 1. Білки – регулятори клітинного циклу

Змістовний модуль 2. Апоптоз

Змістовний модуль 3. Проблеми диференціювання клітин

Змістовний модуль 4. Проблеми молекулярної геронтології

Модуль 4. Онкогенез

Змістовний модуль 1. Молекулярно-генетична природна онкогенезу. Онкогени

Змістовний модуль 2. Імунітет. Деякі відхилення у роботі імунної системи

Вид семестрового контролю: залік – 8 семестр.

Рекомендована література:

1. Альбертс Б. и др. Молекулярная биология клетки: в 3 т. – М.: Мир, 1993. – 536 с.
2. Льюин Дж. Гены. – М., Мир, 1988. – 868 с.
3. Молекулярна біологія: підручник / А.В. Сиволоб. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 384 с.
4. Мушкамбаров Н. Н., Кузнецов С. Л. Молекулярная биология. Учебное пособие для студентов медицинских вузов. – М., 2003. – 544 с.
5. Уотсон Дж. Молекулярная биология гена. – М., Мир, 1978. – 720 с.

Internet джерела:

1. <http://www.cytgen.com>

2. www.biopolymers.org.ua
3. <http://www.biochemistry.org.ua>
4. www.biology.org.ua

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Генна інженерія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни самостійного вибору університету

Мова навчання Українська

Семестр 8.

Кредити ЄКТС 4

Програмні результати навчання: (коротенько відповідно до освітньої програми)

- Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот.
- Демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.
- Аналізувати форми взаємовідносин між макро- та мікроорганізмами з визначенням основних напрямів цих процесів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Універсальність молекулярних носіїв спадкової інформації

Змістовий модуль 1. Рекомбінація генетичного матеріалу прокариот та еукаріот

Змістовий модуль 2. Методи генетичної інженерії

Модуль II. Банки генів і геномів

Змістовний модуль 1. Геномні бібліотеки

Змістовний модуль 2. Банки генів

Змістовий модуль 3. Експресія клонуючих генів в бактеріях

Модуль III. Генетична інженерія рослин, тварин та мікроорганізмів

Змістовий модуль 1. Досягнення, перспективи і проблеми генетичної інженерії

Змістовний модуль 2. Потенційна небезпека ГМО

Вид семестрового контролю: залік – 8 семестр.

Рекомендована література:

1. Краців Р.Й. Генетична інженерія / Р.Й. Краців, А.Г. Колотницький, В.І. Буцяк . – Львів, 2008. – 214 с.
2. Лищенко І. Д. Генетика з основами селекції / І.Д. Лищенко – К.: Вища школа, 1994. – 416 с.
3. Ніколайчук В.І. Генетична інженерія: Підручник для студентів біол. спец. вищ. навч. закл. освіти / В.І. Ніколайчук, І.Ю. Горбатенко– Ужгород, 1999. – 188 с.
4. Сиволоб А.В. Генетика: підручник/ А.В. Сиволоб, С.Р. Рушковський, С.С. Киряченко та ін. / За ред. А.В. Сиволоба. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 320 с.
5. Щелкунов С.Н. Генетическая инженерия: Учеб.-справ.пособие – 2-е изд., испр. и допол. / С.Н. Щелкунов. – Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2004. – 496 с.

Internet джерела:

1. www.nbuu.gov.ua/portal
2. www.nbuu.gov.ua/portal

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Біогеографія

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором університету)

Мова навчання: Українська

Семестр: 7

Кредити ЄКТС: 5

Програмні результати навчання: Знати основні біогеографічні поняття і правила, що відображають закономірності адаптацій живих організмів; типологію, структуру і динаміку меж ареалів таксонів живих організмів; властивості, склад, типи флори і фауни різних регіонів Землі; причини і чинники, що пояснюють флористичні і фауністичні відмінності регіонів Землі; принципи і механізми формування біологічної різноманітності материкових і острівних екосистем; принципи, схеми флористичного і фауністичного районування суші Землі; структурно-функціональні портрети основних біомів суші; причини природної зональності, основні типи рослинності. Вміти картувати і типізувати ареали різних таксонів; на контурну карту наносити межі царств, областей, ареалів таксонів; аналізувати, порівнювати, встановлювати зв'язки з іншими науками, формулювати висновки, працювати з навчальною, науковою літературою та інтернет-ресурсами.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Загальна біогеографія

Змістовий модуль 1.1. Вступ до біогеографії. Основні поняття.

Змістовий модуль 1.2. Поняття про ареал. Ареалогія.

Змістовий модуль 1.3. Формування сучасної флори та фауни.

Модуль 2. Біогеографія рослин

Змістовий модуль 2.1. Флористичні царства.

Змістовий модуль 2.2. Біоми суходолу.

Модуль 3. Біогеографія тварин

Змістовий модуль 3.1. Фауністичні царства.

Змістовий модуль 3.2. Фауна гірських систем та островів.

Змістовий модуль 3.3. Фауна Світового океану.

Вид семестрового контролю: екзамен

Рекомендована література:

6. Второв П.П., Дроздов Н.Н. Биogeография: Учебник для студ. высш. учебн. заведений. М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. - 304 с.

7. Воронов А.Г., Дроздов Н.Н., Криволицкий Д.А., Мяло Е.Г. Биogeография с основами экологии. – М., 1999.

8. Кафанов А.И., Кудряшов В.А. Морская биogeография. М., Наука, 2000, 176 с.

9. Кукурудза С.І. Біогеографія: підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 504 с.

10. Марисова І. В. Біогеографія. Регіональний аспект: навчальний посібник для вузів. – 2-е вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. – 127 с.

11. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків та океанів. Частина І. Світовий океан. Антарктида. Австралія. Океанія. Африка. Південна Америка. Північна Америка. – Вінниця, 2008. – 588 с.

Internet джерела:

6. nb.franko.lviv.ua/view-details/

7. <http://www.geograf.com.ua/biogeografiya>

8. <http://www.biogeography.ru/>

9. http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/biogeografija

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Теорія еволюції

Статус дисципліни: Варіативна (за вибором університету)

Мова навчання: Українська

Семестр: 8

Кредити ЄКТС: 4,0

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати: історію розвитку еволюційних ідей у світлі одвічної боротьби ідеалістичних і матеріалістичних поглядів на природу; наукову діяльність Чарльза Дарвіна та основні положення його учення про природний і штучний добір; сучасну синтетичну теорію еволюції; вміти наводити різноманітні докази еволюції (ембріологічні, біохімічні, фізіологічні, генетичні, морфологічні, біогеографічні, палеонтологічні); знати еволюційні процеси, що діють на мікроеволюційному рівні – всередині виду; орієнтуватися в актуальних проблемах макроеволюції (питаннях про напрямки і шляхи еволюції, дивергенцію і конвергенцію, закономірності філогенезу органів і функцій, суті і рівням організації життя, основним гіпотезам виникнення життя та його історичному розвитку на Землі, проблемам формування людини як біологічного виду).

вміти: виділити етапи розвитку класичного дарвінізму, назвати його труднощі та успіхи, а також визначити основні періоди становлення сучасної теорії еволюції; поєднати знання новітніх досягнень молекулярної біології, генетики та екології з вченням про мікроеволюцію для розуміння основних положень теорії еволюції; пояснити сучасні проблеми органічної еволюції, використовуючи знання основних положень та понять макроеволюції; висвітлити дані медицини, ветеринарної, сільськогосподарської науки і практики та проблеми охорони природи і збереження чистоти навколишнього середовища з еволюційних позицій. Крім того студент повинен вміти інтегрувати і узагальнювати знання практично з усіх природничих дисциплін (курси ботаніки, зоології, анатомії, цитології, ембріології, біогеографії, екології, геології, генетики, біохімії, анатомії і фізіології людини і тварин, генетики) та дані природничих наук з знаннями діалектичної і історичної філософії.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Вчення про мікроеволюцію. *Змістовний модуль 1.* Методи дослідження процесу еволюції. *Змістовний модуль 2.* Вид, його структура та основні способи видоутворення. *Змістовний модуль 3.* Спадковість і мінливість як матеріальна основа еволюції. Елементарні еволюційні чинники.

Модуль 2. Вчення про макроеволюцію. *Змістовний модуль 4.* Шляхи і закономірності філогенезу.

Вид семестрового контролю: іспит – 8 семестр

Рекомендована література:

1. *Аносов И.П., Кулинич Л.Я.* Основы эволюционной теории: Учеб. пособие. – К., Твім інтер, 1999. – 288 с.
2. *Георгиевский А.Б.* Дарвинизм: Уч. пособие для студ. биол. и хим. спец. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1985. – 271 с.
3. *Грант В.Э.* Эволюция организмов. – М.: Мир, 1980. – 407 с.
4. *Константинов А.В.* Основы эволюционной теории: Уч. пособие для студ. биол. факультетов ун-тов. Изд. 2-е, исп. – Минск: Вышэйная школа, 1979. – 309 с.
5. *Корж О.П.* Основы эволюции: Навч. посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. – 381 с.
6. *Северцов А.С.* Основы теории эволюции. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 318 с.
7. *Шмальзаузен И. И.* Пути и закономерности эволюционного процесса. Избранные труды. – М., 1983. – 268 с.

8. Яблоков А.В., Юсуфов А.Г. Эволюционное учение: Учеб. для биол. спец. вузов. – М.: Высш. шк., 1998. – 336 с.

Internet джерела:

1. <http://charles-darwin.narod.ru/index.html>
2. http://uk.wikipedia.org/wiki/Чарлз_Дарвін
3. <http://elementy.ru/lib/431538>
4. <http://lib.rus.ec/b/363124/read>
5. <http://padabum.com/?id=64>
6. http://pidruchniki.ws/12471013/prirodoznavstvo/teoriya_evolyutsiyi
7. <http://rutube.ru/video/f01ec831c6e86658602856598a5ab391/>
8. <http://sbio.info/list.php?c=obbevolut>
9. <http://subject.com.ua/biology/shans/167.html>
10. <http://www.biofinder.ru/bfin-294.html>
11. <http://www.naturalist.if.ua/?p=5595>
12. http://www.sivatherium.narod.ru/library/Fridman/glava_04.htm
13. http://znaimo.com.ua/Синтетична_теорія_еволюції

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Нові інформаційні технології

Статус дисципліни: варіативна (за вибором університету)

Мова навчання: українська

Семестр: 7

Кредити ЄКТС: 3

Програмні результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: апаратне та програмне забезпечення ПК; класифікацію ПЗ; загальні відомості про ОС Windows та роботу з її об'єктами; основи роботи з графічним редактором Paint; основи роботи з текстовим редактором MS Word: набір та редагування тексту, створення та оформлення таблиць, робота з нетекстовими об'єктами; основні можливості електронних таблиць MS Excel; основи роботи із програмою створення презентацій MS Power Point; основи роботи в комп'ютерній мережі.

вміти: працювати з основними об'єктами ОС Windows; виконувати основні операції редагування та форматування документу за допомогою редактора MS Word; виконувати розрахунки за допомогою електронних таблиць MS Excel; створювати діаграми та графіки за допомогою електронних таблиць MS Excel; використовувати програму архівації файлів; створювати презентації MS PowerPoint та налагоджувати їх для демонстрації; використовувати MS Publisher для створення різних видів публікацій.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Операційна система Windows.

Змістовий модуль 2. Текстовий процесор MS Word.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Електронні таблиці MS Excel.

Змістовий модуль 4. Комп'ютерні мережі.

Модуль 3

Змістовий модуль 5. Засіб створення презентацій MS Power Point.

Змістовий модуль 6. Сервісні програми. Засіб створення публікацій MS Publisher.

Вид семестрового контролю: залік – 7 семестр.

Рекомендована література:

1. Форкун Ю.В., Длугунович Н.А. – Львів : «Новий Світ-2000», 2012. – 464 с.
2. Дибкова Л.М. Інформатика і комп'ютерна техніка : навчальний посібник [для студентів вищих навч. закладів] / Л.М. Дибкова. – [вид. 2-е, переробл., доп.]. – К. : Академвидав, 2007. – 416 с.
3. Вакалюк Т. А., Карплюк С. О. Новітні інформаційні технології: (лабораторний практикум) : навч.-наоч. посіб. для студ. спец. із поглибленим вивч. інозем. мови Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 195 с.
4. Бабій П. І., Баловсяк Н. В., Валецька Т. М., Григоришин І. А., Косяченко С. В. Інформатика та комп'ютерна техніка в лабораторних роботах: навч. посіб. [Ч. I] К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 319 с.
5. Макарова, М. В. Інформатика та комп'ютерна техніка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Макарова, Г. В. Карнаухова, С. В. Запара ; за ред. М. В. Макарової. – 3-тє вид., переробл. та допов. – Суми : Університетська книга, 2008. – 665 с.: ілюстр. – Рек. МОН України.

Internet джерела:

1. http://revolution.allbest.ru/programming/00004022_0.html
2. <http://www.refine.org.ua/pageid-4803-1.html>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Біоетика та біобезпека

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 8

Кредити ЄКТС: 3

Програмні результати навчання: дана дисципліна розрахована на студентів природничих факультетів для формування знань щодо моральної сторони діяльності людини в медицині та біології. Студенти під час вивчення даної дисципліни повинні аналізувати причини виникнення епідемічних ситуацій та інфекційних захворювань, що з'являються в останні роки. Опанування дисципліни «Основи біоетики і біобезпеки» дасть змогу майбутнім спеціалістам об'єднати теоретичні висновки фундаментальних дисциплін для запобігання збільшення ризиків екологічної катастрофи. Отримані знання необхідні для успішної практичної діяльності майбутніх фахівців в наукових установах та підприємствах біотехнологічної галузі.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основи біоетики та біобезпеки за професійним спрямуванням.

Змістовний модуль 1. Основи біоетики та біобезпеки.

Змістовний модуль 2. Біотехнологія та біобезпека

Вид семестрового контролю: залік - 8 семестр

Рекомендована література:

1. Авходиев Г.И., Кот М.Л., Беломестнова О.В. Биомедицинская этика (учебное пособие) – Чита, 2009 – 143 с.
2. Биомедицинская этика: практикум / под. Ред. С.Д. Денисова, Я.С. Яскевич – Минск, 2011 – 255с.
3. Запорожан В.М. Біоетика: Підручник / В.М.Запорожан, М Л. Аряєв. – К.: Здоров'я, 2005. – 288 с. 7. Запорожан В.Н. Биоэтика: Учебник / В.Н.Запорожан, Н.Л.Аряєв – Одеса: Одесский медуниверситет, 2005. – 295 с.

Internet джерела:

1. <http://intranet.tdmu.edu.ua>
2. <http://www.umsa.edu.ua>
3. <http://studopedia.org>
4. www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Основи біоетики та біобезпеки за фаховим спрямуванням

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 8

Кредити ЄКТС: 3

Програмні результати навчання: дана дисципліна розрахована на студентів природничих факультетів для формування знань щодо моральної сторони діяльності людини в медицині та біології. Студенти під час вивчення даної дисципліни повинні аналізувати причини виникнення епідемічних ситуацій та інфекційних захворювань, що з'являються в останні роки. Опанування дисципліни «Основи біоетики і біобезпеки» дасть змогу майбутнім спеціалістам об'єднати теоретичні висновки фундаментальних дисциплін для запобігання збільшення ризиків екологічної катастрофи. Отримані знання необхідні для успішної практичної діяльності майбутніх фахівців в наукових установах та підприємствах біотехнологічної галузі.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основи біоетики та біобезпеки за професійним спрямуванням.

Змістовний модуль 1. Основи біоетики та біобезпеки.

Змістовний модуль 2. Біотехнологія та біобезпека

Вид семестрового контролю: залік - 8 семестр

Рекомендована література:

1. Авходиев Г.И., Кот М.Л., Беломестнова О.В. Биомедицинская этика (учебное пособие) – Чита, 2009 – 143 с.
2. Биомедицинская этика: практикум / под. Ред. С.Д. Денисова, Я.С. Яскевич – Минск, 2011 – 255с.
3. Запорожан В.М. Біоетика: Підручник / В.М.Запорожан, М.Л. Аряєв. – К.: Здоров'я, 2005. – 288 с. 7. Запорожан В.Н. Биоэтика: Учебник / В.Н.Запорожан, Н.Л.Аряев – Одеса: Одесский медуниверситет, 2005. – 295 с.

Internet джерела:

1. <http://intranet.tdmu.edu.ua>
2. <http://www.umsa.edu.ua>
3. <http://studopedia.org>
4. www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Математичні методи в біології

Статус дисципліни: за вибором студента

Мова навчання Українська

Семестр 7

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

Знати: теоретичні основи біометрії; методи організації збору даних, принципи формування бази даних для аналізу; алгоритм реалізації основних статистичних процедур, які застосовуються в біологічних дослідженнях; спеціалізовані комп'ютерні програми для статистичного аналізу біологічних даних.

Вміти: здійснювати збір та первинну обробку біологічних даних для статистичного аналізу; обирати найбільш доцільні підходи, алгоритми та статистичні процедури в залежності від наявного матеріалу та завдань дослідження. Здійснювати на практиці аналіз та інтерпретацію біологічних даних із застосуванням прикладних комп'ютерних програм для статистичного аналізу.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основні поняття біометрії та статистичні програми.

Тема 1. Основні поняття біометрії.

Тема 2. Використання програми Statistica

Модуль 2. Візуалізація даних та порівняння вибірок.

Тема 3. Візуалізація даних.

Тема 4. Порівняння вибірок.

Модуль 3. Дисперсійний та багатовимірні методи аналізу даних..

Тема 5. Вступ до дисперсійного аналізу.

Тема 6. Багатовимірні статистики.

Вид семестрового контролю: залік - 7 семестр

Рекомендована література

1. Булавко Г.И. Биометрия: методические рекомендации к выполнению лабораторных работ/ Г.И. Булавко, О.В. Мусатова. – Витебск: Издательство УО «ВГУ им. П.М.Машерова», 2006 – 30 с.
2. Горошко М. П. Біометрія: Навчальний посібник. / Горошко М. П., Миклуш С.І., Хомюк П.Г. — Львів: Камула, 2004. - 236 с.
3. Горошко М.П. Практикум з лісової біометрії. / Горошко М. П., Миклуш С.І., Хомюк П.Г. - Львів: УкрДЛТУ, 1999. - 108 с.
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта: (С основами статистической обработки результатов исследований). / Доспехов Б. А. - М.: Колос, 1979. - 416 с.
5. Лакин Г.Ф. Биометрия: Учебное пособие для биологических специальностей вузов. / Лакин Г.Ф. - М.: Высшая школа, 1980. - 294 с.
6. Калінін М.І. Біометрія: Підручник для студентів вузів біологічних і екологічних напрямків./ Калінін М.І., Слісєєв В.В. - Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2000. - 204 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Основи математичної статистики в біології

Статус дисципліни за вибором студента

Мова навчання Українська

Семестр 7

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

Знати: теоретичні основи біометрії; методи організації збору даних, принципи формування бази даних для аналізу; алгоритм реалізації основних статистичних процедур, які застосовуються в біологічних дослідженнях; спеціалізовані комп'ютерні програми для статистичного аналізу біологічних даних.

Вміти: здійснювати збір та первинну обробку біологічних даних для статистичного аналізу; обирати найбільш доцільні підходи, алгоритми та статистичні процедури в залежності від наявного матеріалу та завдань дослідження. Здійснювати на практиці аналіз та інтерпретацію біологічних даних із застосуванням прикладних комп'ютерних програм для статистичного аналізу.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Основні поняття біометрії та статистичні програми.

Тема 1. Основні поняття біометрії.

Тема 2. Використання програми Statistica

Модуль 2. Візуалізація даних та порівняння вибірок.

Тема 3. Візуалізація даних.

Тема 4. Порівняння вибірок.

Модуль 3. Дисперсійний та багатовимірні методи аналізу даних..

Тема 5. Вступ до дисперсійного аналізу.

Тема 6. Багатовимірні статистики.

Вид семестрового контролю: залік - 7 семестр

Рекомендована література

1. Булавко Г.И. Биометрия: методические рекомендации к выполнению лабораторных работ/ Г.И. Булавко, О.В. Мусатова. – Витебск: Издательство УО «ВГУ им. П.М.Машерова», 2006 – 30 с.
2. Горошко М. П. Біометрія: Навчальний посібник. / Горошко М. П., Миклуш С.І., Хомюк П.Г. — Львів: Камула, 2004. - 236 с.
3. Горошко М.П. Практикум з лісової біометрії. / Горошко М. П., Миклуш С.І., Хомюк П.Г. - Львів: УкрДЛТУ, 1999. - 108 с.
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта: (С основами статистической обработки результатов исследований). / Доспехов Б. А. - М.: Колос, 1979. - 416 с.
5. Лакин Г.Ф. Биометрия: Учебное пособие для биологических специальностей вузов. / Лакин Г.Ф. - М.: Высшая школа, 1980. - 294 с.
6. Калінін М.І. Біометрія: Підручник для студентів вузів біологічних і екологічних напрямків./ Калінін М.І., Єлісеєв В.В. - Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2000. – 204 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Біотехнологія

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 7

Кредити ЄКТС: 4

Програмні результати навчання: Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати: хімічні, фізико-хімічні, фізичні, біохімічні та мікробіологічні основи біотехнологічних процесів виробництва; методологічні підходи до селекції і відбору, спрямованих на 4 створення клонів і рекомбінантів за допомогою методів генної інженерії; принципи та методи очистки та виділення цільового продукту; основні шляхи створення технічних, їстівних та фармацевтичних засобів на основі виділених та очищених цільових продуктів; соціальні, моральні та етичні проблемами біотехнології; методи аналізу, ідентифікації генів та їх продуктів.

Вміти: працювати з приладами, виконувати необхідні аналізи, давати оцінку результатам, що одержані; повинні володіти сучасними уявленнями по натуральні та штучні джерела біотехнологічного продукту та засоби пошуку й створення продуцентів важливих для людини біологічно активних продуктів; засвоювати теоретичні основи та ознайомитися з практичними методами та технічними засобами культивування продуцентів у біореакторах; визначати експресію генів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Молекулярна біологія.

Змістовий модуль 1. Біотехнологія

Модуль 2. Роль організмів біотехнології.

Змістовний модуль 2. Генна інженерія

Вид семестрового контролю: екзамен - 7 семестр

Рекомендована література:

1. Газарян К.Г., Тарантул В.З. Биотехнология за рубежом, - М.: Знание, 1990. – 64 с.
2. Маниатис Т., Фрич Э., Сембрук Дж. Методы генетической инженерии.
3. Молекулярное клонирование. — М.: Мир, 1984 – 480 с.
4. Нейман Б.Я. Индустрия микробов. - М: Знание, 1983. - 204 с.
5. Сассон Д. Биотехнология: свершения и надежды. - М.: Мир, 1987.– 410 с.
6. Ред. Герасименко В.Г. Біотехнологія, К.: «Інкос», 2006 - 458 с.
7. Росихин В.В. Биотехнология. Введение в науку будущего. Х.: «Колорніт», 2005. – 282 с.
8. Трускавецький Є.С. Цитологія. К.: «Вища школа», 2004. - 254 с.
9. Биотехнология. Принципы и применение: Перв. с англ. / Под редак. И. Хиггинса, Д. Беста и Дж. Джонса. - М.: Мир, 1988. - 480 с, ил.
10. Бердншев Г.Д. Биологическая инженерия и старение. - К.: Вища школа 1988, с. 68.
11. Бутенко Р. Г Жизнь клетки вне организма. - М: Знание, 1975. – 63 с.
12. Вакула В. Биотехнология: что это такое? - М: Молодая гвардия. 1989. -302.

10. Інформаційні ресурси

1. <http://lessons.com.ua/genna-inzheriya/>
2. <http://svitppt.com.ua/biologiya/genna-inzheriya-ta-genna-terapiya.html>
3. <http://bukvar.su/biologija/14238-Gennaya-inzheneriya.html>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Основи біоінженерії

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 7

Кредити ЄКТС: 4

Програмні результати навчання: Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати: хімічні, фізико-хімічні, фізичні, біохімічні та мікробіологічні основи біотехнологічних процесів виробництва; методологічні підходи до селекції і відбору, спрямованих на 4 створення клонів і рекомбінантів за допомогою методів генної інженерії; принципи та методи очистки та виділення цільового продукту; основні шляхи створення технічних, їстівних та фармацевтичних засобів на основі виділених та очищених цільових продуктів; соціальні, моральні та етичні проблемами біотехнології; методи аналізу, ідентифікації генів та їх продуктів.

Вміти: працювати з приладами, виконувати необхідні аналізи, давати оцінку результатам, що одержані; повинні володіти сучасними уявленнями по натуральні та штучні джерела біотехнологічного продукту та засоби пошуку й створення продуцентів важливих для людини біологічно активних продуктів; засвоювати теоретичні основи та ознайомитися з практичними методами та технічними засобами культивування продуцентів у біореакторах; визначати експресію генів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Молекулярна біологія.

Змістовий модуль 1. Біотехнологія

Модуль 2. Роль організмів біотехнології.

Змістовний модуль 2. Генна інженерія

Вид семестрового контролю: екзамен - 7 семестр

Рекомендована література:

1. Газарян К.Г., Тарантул В.З. Биотехнология за рубежом, - М.: Знание, 1990. – 64 с.
2. Маниатис Т., Фрич Э., Сембрук Дж. Методы генетической инженерии.
3. Молекулярное клонирование. — М.: Мир, 1984 – 480 с.
4. Нейман Б.Я. Индустрия микробов. - М: Знание, 1983. - 204 с.
5. Сассон Д. Биотехнология: свершения и надежды. - М.: Мир, 1987.– 410 с.
6. Ред. Герасименко В.Г. Біотехнологія, К.: «Інкос», 2006 - 458 с.
7. Росихин В.В. Биотехнология. Введение в науку будущего. Х.: «Колорніт», 2005. – 282 с.
8. Трускавецький Є.С. Цитологія. К.: «Вища школа», 2004. - 254 с.
9. Битехнология. Принципы и применение: Перв. с англ. / Под редак. И. Хиггинса, Д. Беста и Дж. Джонса. - М.: Мир, 1988. - 480 с, ил.
10. Бердншев Г.Д. Биологическая инженерия и старение. - К.: Вища школа 1988, с. 68.
11. Бутенко Р. Г Жизнь клетки вне организма. - М: Знание, 1975. – 63 с.
12. Вакула В. Биотехнология: что это такое? - М: Молодая гвардия. 1989. -302.

10. Інформаційні ресурси

1. <http://lessons.com.ua/genna-inzheriya/>
2. <http://svitppt.com.ua/biologiya/genna-inzheriya-ta-genna-terapiya.html>
3. <http://bukvar.su/biologija/14238-Gennaya-inzheneriya.html>

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Іхтіологія та акваріумістика

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 8

Кредити ЄКТС: 5

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основні екологічні групи риб, їх будову та розповсюдження; роль окремих екологічних груп риб в гідробіоценозах; історію акваріумістики; типи та обладнання акваріумів; основні методи утримання акваріумних риб.

Вміти: визначати систематичну приналежність різних представників іхтіофауни; організувати комплексні дослідження іхтіоценозів у акваріумах різного типу.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Іхтіологія, як інтегральна наука: історія її становлення, сучасні проблеми і методи досліджень. Основи систематики і таксономії безщелепних і риб.

Змістовний модуль 1. Вступ. Предмет, історія розвитку та завдання іхтіології.

Змістовний модуль 2. Походження та географічне поширення безщелепних та риб.

Змістовний модуль 3. Методи та методики досліджень. Систематика й таксономія.

Модуль 2. Форма тіла, особливості зовнішньої морфології та анатомії безщелепних і риб у зв'язку з особливостями їх способу життя та походження.

Змістовний модуль 4. Функціональна зовнішня морфологія риб та безщелепних.

Змістовний модуль 5. Особливості анатомії та внутрішньої будови риб та безщелепних.

Модуль 3. Особливості способу життя безщелепних і риб та їх відношення з абіотичним і біотичним середовищем.

Змістовний модуль 6. Риби та безщелепні, як водні організми.

Змістовний модуль 7. Живлення. Розмноження. Ріст та вік.

Модуль 4. Акліматизація і географічні інвазії. Еволюційні та історичні шляхи формування іхтіофауни окремих регіонів.

Змістовний модуль 8. Акліматизація і географічні інвазії.

Змістовний модуль 9. Еволюційні та історичні шляхи формування іхтіофауни.

Вид семестрового контролю: екзамен - 8 семестр

Рекомендована література:

1. Алаксієнко В.Р. Іхтіологія. Посібник для студентів біологічних факультетів. – К.: Український фіто соціологічний центр, 2007. – 116 с.
2. Анисимова И.М., Лавровский В.В. Ихтиология. – М.: Агропромиздат, 1991. – 285 с.
3. Баклашова Т.А. Ихтиология. – М.: Пищепромиздат, 1980. – 306 с.
4. Науменко Л.Е., Яковенко Д.И., Коробка В.Г. Справочник инспектора рыбоохраны. – К.: И-во «Урожай», 1988. – 309 с.
5. Никольский Г.В. Экология рыб. – М.: Высшая школа. – 1974. – 336 с.
6. Правдин И.Ф. Руководство по изучению рыб. – М.: Наука, 1966. – 395 с.
7. Расс Т.С. Жизнь животных. т. 4. – М.: Просвещение, 1983.
8. Шерман І.М., Пилипенко Ю.В. Іхтіологічний російсько-український тлумачний словник. – К.: Альтернатива, 1999. – 2772 с.
9. Шерман І.М. Рибицтво. – К.: Альтернатива, 2003. – 341 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо-професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Екологія та етологія риб

Статус дисципліни: За вибором студента

Мова навчання: Українська

Семестр: 8

Кредити ЄКТС: 5

Програмні результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: основні екологічні групи риб, їх будову та розповсюдження; роль окремих екологічних груп риб в гідробіоценозах; історію акваріумістики; типи та обладнання акваріумів; основні методи утримання акваріумних риб.

Вміти: визначати систематичну приналежність різних представників іхтіофауни; організувати комплексні дослідження іхтіоценозів у акваріумах різного типу.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Іхтіологія, як інтегральна наука: історія її становлення, сучасні проблеми і методи досліджень. Основи систематики і таксономії безщелепних і риб.

Змістовний модуль 1. Вступ. Предмет, історія розвитку та завдання іхтіології.

Змістовний модуль 2. Походження та географічне поширення безщелепних та риб.

Змістовний модуль 3. Методи та методики досліджень. Систематика й таксономія.

Модуль 2. Форма тіла, особливості зовнішньої морфології та анатомії безщелепних і риб у зв'язку з особливостями їх способу життя та походження.

Змістовний модуль 4. Функціональна зовнішня морфологія риб та безщелепних.

Змістовний модуль 5. Особливості анатомії та внутрішньої будови риб та безщелепних.

Модуль 3. Особливості способу життя безщелепних і риб та їх відношення з абіотичним і біотичним середовищем.

Змістовний модуль 6. Риби та безщелепні, як водні організми.

Змістовний модуль 7. Живлення. Розмноження. Ріст та вік.

Модуль 4. Акліматизація і географічні інвазії. Еволюційні та історичні шляхи формування іхтіофауни окремих регіонів.

Змістовний модуль 8. Акліматизація і географічні інвазії.

Змістовний модуль 9. Еволюційні та історичні шляхи формування іхтіофауни.

Вид семестрового контролю: екзамен - 8 семестр

Рекомендована література:

1. Алаксієнко В.Р. Іхтіологія. Посібник для студентів біологічних факультетів. – К.: Український фіто соціологічний центр, 2007. – 116 с.
2. Анисимова И.М., Лавровский В.В. Ихтиология. – М.: Агропромиздат, 1991. – 285 с.
3. Баклашова Т.А. Ихтиология. – М.: Пищепромиздат, 1980. – 306 с.
4. Науменко Л.Е., Яковенко Д.И., Коробка В.Г. Справочник инспектора рыбоохраны. – К.: И-во «Урожай», 1988. – 309 с.
5. Никольский Г.В. Экология рыб. – М.: Высшая школа. – 1974. – 336 с.
6. Правдин И.Ф. Руководство по изучению рыб. – М.: Наука, 1966. – 395 с.
7. Расс Т.С. Жизнь животных. т. 4. – М.: Просвещение, 1983.
8. Шерман І.М., Пилипенко Ю.В. Іхтіологічний російсько-український тлумачний словник. – К.: Альтернатива, 1999. – 2772 с.
9. Шерман І.М. Рибицтво. – К.: Альтернатива, 2003. – 341 с.

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Клініко – лабораторна діагностика

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 5

Програмні результати навчання:

- Демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення лабораторних та клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів.

- Застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Організація клініко-біохімічних досліджень. Біохімічні критерії при порушеннях обміну речовин.

Змістовний модуль 1. Методи біохімічних досліджень.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічна характеристика білкового обміну.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна оцінка порушень вуглеводного обміну.

Змістовний модуль 4. Клініко-біохімічна оцінка порушень ліпідного обміну.

Модуль 2. Основні напрямки клінічної ензимології.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічні критерії порушень обміну вітамінів.

Змістовний модуль 2. Клініко-діагностичне значення визначення ферментів у плазмі крові.

Модуль 3. Клініко-біохімічні особливості регуляції обмінів речовин.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічна оцінка стану ендокринної системи.

Змістовний модуль 2. Роль макро- і мікроелементів в підтриманні гомеостазу клітини і цілого організму.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна характеристика порушень нервової системи.

Модуль 4. Клініко-біохімічна характеристика порушень при захворюваннях основних систем організму.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічні критерії захворювань травної системи.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічні критерії захворювань гепатобіліарної системи.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна характеристика порушень серцево-судинної системи.

Змістовний модуль 4. Оцінка функціонального стану легень, газотранспортної функції крові та системи згортання крові.

Змістовний модуль 5. Клініко-біохімічні критерії порушень сечовидільної системи.

Модуль 5. Клінічна біохімія крові та стану імунної системи.

Змістовний модуль 1. Клінічна біохімія крові. Характеристика загортальної, антизгортальної систем крові та фібринолізу.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічна оцінка функціонального стану імунної системи.

Вид семестрового контролю: іспит – 7 семестр.

Рекомендована література:

1. Ангельські С.Клінічна біохімія / С. Ангельські, З. Якубовські, М.Г. Домінічак. - Сопот, 1998.- 451 с.
2. Біохімічні показники в нормі і при патології. Навчальний довідник / За ред. Склярова О.Я. – К.: Медицина, 2007. – 320 с.
3. Горячковский А.М. Клиническая биохимия / А.М. Горячковський. – Одеса, 1998. –

602 с.

4. Клінічна біохімія / За ред.. Склярова О.Я. - Київ: Медицина, 2006. – 432 с.
5. Кольман Я., Рем К.Г. Наглядная биохимия / Я Кольман, К.Г. Рем. - М.: Мир, 2000. – 313 с.
6. Маршалл В.Дж. Клиническая биохимия / В.Дж. Маршалл. - СПб.: БИНОМ-Невский диалект, 1999. – 407 с.

Internet джерела:

1. <http://epathology.blogspot.com/>
- 2 http://www.med-edu.ru/diagnostic_diagn/labdiagn/

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Лабораторний практикум

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 5

Програмні результати навчання:

- Демонструвати знання методів, алгоритмів планування та проведення лабораторних та клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів.

- Застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Організація клініко-біохімічних досліджень. Біохімічні критерії при порушеннях обміну речовин.

Змістовний модуль 1. Методи біохімічних досліджень.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічна характеристика білкового обміну.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна оцінка порушень вуглеводного обміну.

Змістовний модуль 4. Клініко-біохімічна оцінка порушень ліпідного обміну.

Модуль 2. Основні напрямки клінічної ензимології.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічні критерії порушень обміну вітамінів.

Змістовний модуль 2. Клініко-діагностичне значення визначення ферментів у плазмі крові.

Модуль 3. Клініко-біохімічні особливості регуляції обмінів речовин.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічна оцінка стану ендокринної системи.

Змістовний модуль 2. Роль макро- і мікроелементів в підтриманні гомеостазу клітини і цілого організму.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна характеристика порушень нервової системи.

Модуль 4. Клініко-біохімічна характеристика порушень при захворюваннях основних систем організму.

Змістовний модуль 1. Клініко-біохімічні критерії захворювань травної системи.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічні критерії захворювань гепатобіліарної системи.

Змістовний модуль 3. Клініко-біохімічна характеристика порушень серцево-судинної системи.

Змістовний модуль 4. Оцінка функціонального стану легень, газотранспортної функції крові та системи згортання крові.

Змістовний модуль 5. Клініко-біохімічні критерії порушень сечовидільної системи.

Модуль 5. Клінічна біохімія крові та стану імунної системи.

Змістовний модуль 1. Клінічна біохімія крові. Характеристика загортальної, антизгортальної систем крові та фібринолізу.

Змістовний модуль 2. Клініко-біохімічна оцінка функціонального стану імунної системи.

Вид семестрового контролю: іспит – 7 семестр.

Рекомендована література:

1. Ангельські С.Клінічна біохімія / С. Ангельські, З. Якубовські, М.Г. Домінічак. - Сопот, 1998.- 451 с.
2. Біохімічні показники в нормі і при патології. Навчальний довідник / За ред. Склярова О.Я. – К.: Медицина, 2007. – 320 с.
3. Горячковский А.М. Клиническая биохимия / А.М. Горячковський. – Одеса, 1998. –

602 с.

4. Клінічна біохімія / За ред.. Склярова О.Я. - Київ: Медицина, 2006. – 432 с.
5. Кольман Я., Рем К.Г. Наглядная биохимия / Я Кольман, К.Г. Рем. - М.: Мир, 2000. – 313 с.
6. Маршалл В.Дж. Клиническая биохимия / В.Дж. Маршалл. - СПб.: БИНОМ-Невский диалект, 1999. – 407 с.

Internet джерела:

1. <http://epathology.blogspot.com/>
- 2 http://www.med-edu.ru/diagnostic_diagn/labdiagn/

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Біологія грибів

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 3,0

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Вміє аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Вміє застосовувати у професійній діяльності методи визначення кількісних та функціональних характеристик живих організмів на різних рівнях організації та надорганізмових систем.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Гриби як об'єкт живої природи. Історія розвитку мікологічної науки.

Змістовий модуль 1.1. Становлення і розвиток мікології як науки.

Змістовий модуль 1.2. Місце грибів в системі органічного світу.

Модуль 2. Морфологічна структура грибів.

Змістовий модуль 2.1. Будова грибної клітини та особливості біохімічних процесів у ній.

Змістовий модуль 2.2. Вегетативні структури грибів.

Модуль 3. Розмноження грибів.

Змістовий модуль 3.1. Способи розмноження грибів.

Змістовий модуль 3.2. Життєві цикли грибів.

Вид семестрового контролю: залік – 7 семестр.

Рекомендована література:

1. Билай В. Й. Основы общей микологии / В. Й. Билай. – Киев: Наукова думка, 1980. – 392 с.
2. Водорості та гриби: Навчальний посібник / [І. Ю. Костіков, В. В. Джаган, Е.М. Демченко та ін.]. – 2-ге видання, переробл. – К.: Арістей, 2006. – 350 с.
3. Гарибова Л. В. Основы микологии: морфология и систематика грибов и грибоподобных организмов / Л. В. Гарибова, С. Н. Лекомцева. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2005. – 220 с.
4. Мухин В.А. Биологическое разнообразие: водоросли и грибы / В.А. Мухин, А.С. Третьякова. – Ростов н/Д: Феникс, 2013. – 269 с.
5. Переведенцева Л.Г. Микология: грибы и грибоподобные организмы: Учебник. / Л.Г. Переведенцева. – 2-е изд. испр. и доп. – СПб.: Издательство «Лань», 2012. – 272 с.

Internet джерела:

1. Бабьева И.П. Биология дрожжей / И.П. Бабьева, И.Ю. Чернов. – М.: МГУ, 2004. – 239 с. [http://ashipunov.info/shipunov/school/books/babjeva2004_biolgija_drozhzhej.pdf]
2. Переведенцева Л.Г. Микология: грибы и грибоподобные организмы: учеб. Пособие / Перм. гос. ун-т. – Пермь, 2009. – 199 с. [<http://www.psu.ru/files/docs/fakultety/bio/mikologia.pdf>]
3. Чикин Ю.А. Общая фитопатология: учеб. пособие/ Ю.А. Чикин. – Томск, 2001. – 170 с. [http://zapovednik-mordovia.ru/biblio/mycology/chikin2001_obsch_fitopatologia.pdf]

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Мікологія

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 3,0

Програмні результати навчання:

- Здатний демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот.
- Здатний демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Вміє аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Шляхом самостійного навчання може освоїти нові знання та сучасні методи експериментальних досліджень для вирішення проблемних завдань біології.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Загальна характеристика грибів.

Змістовий модуль 1.1. Місце грибів у системі органічного світу.

Змістовий модуль 1.2. Морфологія грибів.

Змістовий модуль 1.3. Розмноження грибів.

Модуль 2. Слизовики та псевдогриби.

Змістовий модуль 2.1. Царство Protozoa.

Змістовий модуль 2.2. Царство Chromista.

Модуль 3. Справжні гриби.

Змістовий модуль 3.1. Відділи Chytridiomycota та Zygomycota.

Змістовий модуль 3.2. Відділи Ascomycota та Basidiomycota.

Змістовий модуль 3.3. Мітоспорові та ліхенізовані гриби.

Вид семестрового контролю: залік – 7 семестр.

Рекомендована література:

1. Леонтьев Д.В. Загальна мікологія: підручник для вищих навчальних закладів / Д.В. Леонтьев, О.Ю. Акулов. – Харків: Вид. група «Основа», 2007. – 228 с.
2. Билай В. Й. Основы общей микологии / В. Й. Билай. – Киев: Наукова думка, 1980. – 392 с.
3. Водорості та гриби: Навчальний посібник / [І. Ю. Костіков, В. В. Джаган, Е.М. Демченко та ін.]. – 2-ге видання, переробл. – К.: Арістей, 2006. – 350 с.
4. Гарибова Л. В. Основы микологии: морфология и систематика грибов и грибоподобных организмов / Л. В. Гарибова, С. Н. Лекомцева. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2005. – 220 с.
5. Мухин В.А. Биологическое разнообразие: водоросли и грибы / В.А. Мухин, А.С. Третьякова. – Ростов н/Д: Феникс, 2013. – 269 с.
6. Переведенцева Л.Г. Микология: грибы и грибоподобные организмы: Учебник. / Л.Г. Переведенцева. – 2-е изд. испр. и доп. – СПб.: Издательство «Лань», 2012. – 272 с.

Internet джерела:

1. Ботаника: курс альгологи и микологии / под. ред. Ю.Т.Дьякова. – Изд-во: М.: МГУ, 2007. – 559 с. [<http://www.bibliolink.ru/publ/42-1-0-267>]
2. Переведенцева Л.Г. Микология: грибы и грибоподобные организмы: учеб. Пособие / Перм. гос. ун-т. – Пермь, 2009. – 199 с. [<http://www.psu.ru/files/docs/fakultety/bio/mikologia.pdf>]

3. Кутафьева Н.П. Морфология грибов: Учеб. пособие / Н.П. Кутафьева. - 2-е изд. испр. и доп. – Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2003. – 215 с.
[http://ashipunov.info/shipunov/school/books/kutafjeva2003_morfologija_gribov.pdf]

Спеціальність: 091 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма: Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Молекулярна генетика

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокаріот і еукаріот.
- Демонструвати знання про структурну організацію, властивості та шляхи перетворень біоорганічних сполук, принципів оцінки їх властивостей.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.
- Аналізувати форми взаємовідносин між макро- та мікроорганізмами з визначенням основних напрямів цих процесів.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Мутації та міжклеточна комплементация

Змістовний модуль 1. Отримання мутацій

Змістовний модуль 2. Міжклеточна комплементация

Модуль II. Визначення груп зчеплення та локалізація гену у групі зчеплення

Змістовний модуль 1. Картування гена за допомогою рецесивних та домінуючих маркерів

Змістовний модуль 2. Картування летальних мутацій

Змістовний модуль 3. Картування генів за допомогою хромосомних перебудов

Модуль III. Метод анеуплоїдних тесторів

Змістовний модуль 1. Нулісомія

Змістовний модуль 2. Моносомія

Вид семестрового контролю: іспит – 7 семестр.

Рекомендована література:

- 1.Алиханян С.И. Вопросы молекулярной генетики и генетики микроорганизмов / С.И. Алиханян. – М.: Наука, 1968. – 248 с.
- 2.Дубинин Н.П. Общая Генетика / Н.П. Дубинин. – М.: Наука, 1986. – 560 с.
- 3.Иванов В.И. Учебник для вузов: Генетика / В.И. Иванов, Н.В. Барышникова, Дж.С. Билева [и др.] / [Под ред. академика В.И. Иванова]. – М.: ИКЦ «Академика», 2006. – 638 с.
- 4.Лищенко І.Д. Генетика з основами селекції / І.Д. Лищенко – К.: Вища школа, 1994. – 416 с.
- 5.Уотсон Дж. Молекулярная біологія гена / Дж. Уотсон. – М.: Мир, 1967. – 464 с.

Internet джерела:

1. <http://www.bionet.nsc.ru/vogis/>
2. <http://cytgen.com/>
3. <http://evolution.powernet.ru/library/genetics/>

Спеціальність: 0.91 Біологія

Освітня програма: Освітньо – професійна програма. Біологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський);

Назва навчальної дисципліни: Молекулярно – генетичні основи взаємодії генів

Статус дисципліни: варіативна частина. Дисципліни вільного вибору студента

Мова навчання Українська

Семестр 7.

Кредити ЄКТС 3

Програмні результати навчання:

- Аналізувати дані біологічної науки для розуміння ролі еволюційної ідеї органічного світу.
- Демонструвати знання будови живих організмів, їх фундаментальних біологічних процесів.
- Демонструвати знання про спадковість і мінливість, молекулярні механізми збереження та реалізації генетичної інформації в різних організмів, шляхи та способи отримання і використання організмів, у т.ч. зі зміненим геномом чи зміненою регуляцією метаболічних процесів.
- Демонструвати знання систематики, методів виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукаріот.

Модулі та змістовні модулі навчальної дисципліни:

Модуль I. Розміщення генів у хромосомах вірусів, прокариот і еукаріот

Змістовний модуль 1. Принцип організації генів у вірусів і прокариот

Змістовний модуль 2. Клонування і аналіз ДНК

Змістовний модуль 3. Розміщення генів у хромосомах еукаріот

Модуль II. Структурна і регуляторна частини генів

Змістовний модуль 1. Локалізація генів в екзонах і інтронах

Змістовний модуль 2. Використання промоторів генів теплового шоку

Змістовний модуль 3. Злиття та гомологія генів

Модуль III. Мозаїчний ефект положення гена

Змістовний модуль 1. Структура гена при ефекті положення

Змістовний модуль 2. Типи мозаїчності

Вид семестрового контролю: іспит – 7 семестр.

Рекомендована література:

- 1.Алиханян С.И. Вопросы молекулярной генетики и генетики микроорганизмов / С.И. Алиханян. – М.: Наука, 1968. – 248 с.
- 2.Дубинин Н.П. Общая Генетика / Н.П. Дубинин. – М.: Наука, 1986. – 560 с.
- 3.Иванов В.И. Учебник для вузов: Генетика / В.И. Иванов, Н.В. Барышникова, Дж.С. Билева [и др.] / [Под ред. академика В.И. Иванова]. – М.: ИКЦ «Академика», 2006. – 638 с.
- 4.Лищенко І.Д. Генетика з основами селекції / І.Д. Лищенко – К.: Вища школа, 1994. – 416 с.
- 5.Уотсон Дж. Молекулярная біологія гена / Дж. Уотсон. – М.: Мир, 1967. – 464 с.

Internet джерела:

1. <http://www.bionet.nsc.ru/vogis/>
2. <http://cytgen.com/>
3. <http://evolution.powernet.ru/library/genetics/>